జన సంద్రంలో రక్త తరంగం

■ తురగా జానకీరాణి

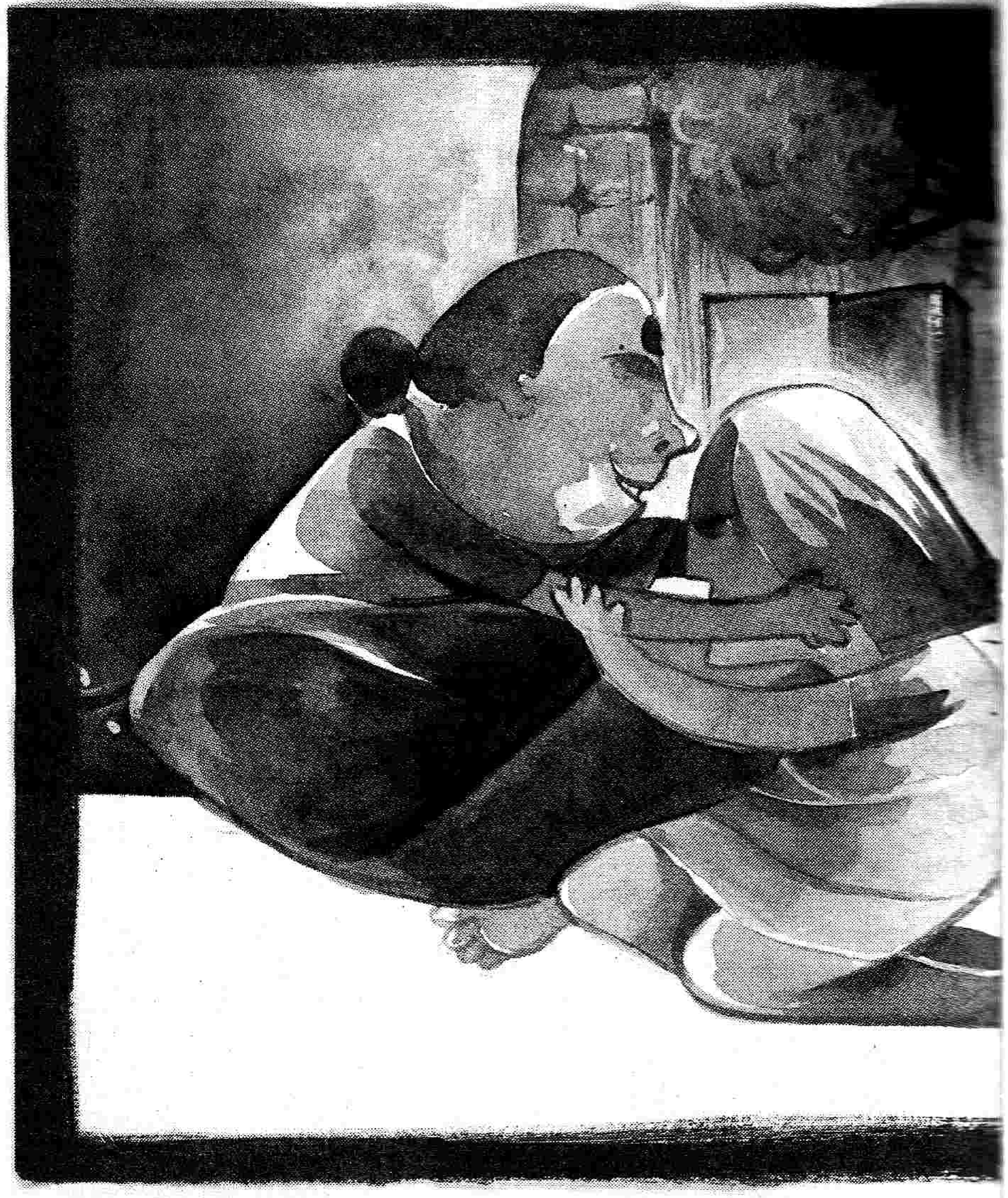

అమ్మమ్మా" అని కావలించుకుని పెద్దగా ఏడిచింది జయ. అమ్మమ్మ శ్యామలమ్మకీ దుఃఖం వచ్చింది. కడుపు చెరువైంది మనుమరాలిని చూడగానే. ఇద్దరూ బిగ్గరగా శోకాలు పెట్టారు. పెద్దావిడే ముందుగా తేరుకుని, "ఊర్కో బిడ్డా ఊర్కో. ఎంతేడిచినా పోయినోళ్ళు తిరిగి రారమ్మా" అంటూ వెన్ను నిమిరింది. జయ వెనకాల మిగతా ఇద్దరు ఆడపిల్లలూ ఉన్నారేమో అని చూసింది.

"నేనొక్కత్తెనే వచ్చాను అమ్మమ్మా. పెద్ద చెల్లె కాలేజీలో చేరను గుంటూరు పోయింది. రెండోదానికి పరీక్షలు" అన్నది. శ్యామలమ్మ కిటికీ తెరిచి, కాస్త వెలుతురు రాగా పరీక్షగా చూసింది జయ వంక.

చిన్న కుచ్చుగా కట్టిన జుట్టు, మూతికి ఎర్రరంగు, పొట్టిగా ఒక పరికిణీ, ఆపైన ఒక నల్లని నలుపు షర్టు. కనీకనిపించని బొట్టు. విదేశాల్లో డాక్టరు పరీక్షలు పాసై వచ్చిన మనుమరాలి ఈ వేషం చూసి గతుక్కుమంది. పల్లెటూరికి రావలసిన వేషమా ఇది? బయట ఆగిన బండి దగ్గర ఎందరో నిలబడి వింత చూస్తున్నారు. మనుమరాలిని బల్లమీద కూచోబెట్టి, బయటి దర్వాజా దగ్గరకు పోయి అక్కడ ఉన్న ఊరి జనాన్ని కసిరింది. "పోండే. నా మనుమరాలు వస్తే మీరంతా చూసే ఇసిత్రమేంటే? పోండి. రోగాలుంటే మాపటేలకొచ్చి ఆమె చేత మందు రాయించుకు పొండ్రి" అన్నది.

జయ నీరసంగా నవ్వింది. "నా డ్రెస్సు వాళ్ళకి కొత్తగా ఉందేమో అమ్మమ్మా. ఏం చేయను? ఎనిమిదేళ్ళయి అలవాటైపోయింది. అమ్మ – మా అమ్మ చీరలు తెచ్చానుగానీ, విప్పితే ఏడుపొచ్చింది" అంటూ గొంతులోంచి మాట రాక కన్నీళ్ళు కార్చింది. క్యాన్సరుతో చచ్చిపోయిన కూతురు పద్మను తలుచుకుని, కడుపులో పోటు పొడిచినట్టు బాధ వచ్చి, శ్యామలమ్మ ముఖాన కొంగు పెట్టుకొని, శబ్దం పైకి రాకుండా ఏడిచింది. కాస్సేపటికి సర్దుకొని, "పద తల్లీ. తానం చేసి, బువ్వ తిందువుగాని, ఎండనబడి వచ్చినావు" అన్నది.

జయ బల్ల మీద నుంచి లేచి, చిన్న గుమ్మాలున్న లోపలి గదిలోకి వెళ్ళింది. పెట్టె తెరిస్తే అమ్మ చీరలలోని మొగలిపూల వాసన. కన్నీళ్ళు కారుస్తూనే బట్టలు తీసుకుని స్నానం చేసి, చీర కట్టుకుని మళ్ళీ ఎవరూ తప్పు పట్టకుండా కుంకుమ దిద్దుకొని, భోజనానికి కూచుంది. ఆవురుమంటూ పప్పు, నెయ్యి కలుపుకుని తిన్నది. ఉసిరికాయ పచ్చడి చూస్తే మళ్ళీ తన చిన్నతనం, పదేళ్ళనాడు అమ్మ కలిపిపెట్టిన అన్నం గుర్తుకొచ్చి గుటక మింగలేకపోయింది.

"అమ్మమ్మా, అమ్మకి ఉసిరికాయ పచ్చడి ఎంతో ఇష్టం. కానీ, గొంతులో క్యాన్సరు వచ్చాక ఏదీ తినలేకపోయింది. మంచినీళ్ళు కూడా దిగలేదట" అని గుర్తుతెచ్చుకొని, తినలేకపోతూనే అన్నం తినడం పూర్తిచేసింది. మెల్లిగా "తాత లేరా అమ్మమ్మా. చిన్న మామయ్య కూడా లేనట్లుంది" అన్నది.

"లేడమ్మా మీ తాతయ్య. ఆయనకున్నన్ని పంచాయతీలు ఊర్లో ఎవరికీ లేవు తల్లీ. జయమ్మా చూడు, మీ తాత ఈడ శాన్నాళ్ళు ఉండేట్లు లేదు" అన్నది.

"అదేమిటమ్మమ్మా. తాత పెద్ద దొర కదా. పట్వాగిరీ కూడా ఉందాయె. ఆయన మాట ఎవరు కాదంటారు" అన్నది జయ.

శ్యామలమ్మ నెత్తి కొట్టుకుంది. "కాని కాలం వచ్చిపడినాది కానీ, నీకీ సంగతులన్నీ ఎందుకు? అమ్మ-అమ్మ బాధపడిందటనా" అన్నది మరో తెరగా దుఃఖం వస్తోండగా.

"నాకు మాత్రం ఏం తెలుసు అమ్మమ్మా. నన్ను రష్యాకు పంపి ఎనిమిదేళ్ళయింది. రెండేళ్ళ తర్వాత ఒక్కసారి వచ్చాను ఇంటికి. ఆ తర్వాత నన్ను రానివ్వలేదు. మా నాన్న ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయాడని తెలును. మా అమ్మ ఆ చిన్న టీచరు ఉద్యోగం చేస్తూ పడుతున్న తిప్పలు కూడా నాకు పూర్తిగా తెలియవు. పెద్ద చెల్లె సుజాతకు పన్నెండు, చిన్న చెల్లె మంగళకు పది నేనువెళ్ళేటప్పటికి. ఎప్పుడూ ఒకటే మాట అమ్మ ఉత్తరాల్లో. బాగా చదువుకో. దేశదేశాలు తిరుగు. మాకు డబ్బు అవసరం లేదు. నీవు బతికితే చాలు. ఇదే వరస. అసలు నాకు మెడిసిన్‌కి ఆ సీటు రాకపోయినా పోయేది. అందరితో కలిసి ఇక్కడే పడుండేదాన్ని" అని గిర్రున నీరు కమ్మిన కళ్ళను తుడుచుకుంది జయ.

జయ తల్లి పద్మ తన పదహారో ఏట పదో తరగతి చదువుతూ, పక్కింటి అబ్బాయితో ప్రేమలో

చిత్రాలు: నర్సిం

పడి. గుళ్ళో పెళ్ళి చేసుకుని వెళ్ళిపోయింది. ఆ అవమానానికి తల్లి శ్యామలమ్మ, తండ్రి వైకుంఠరావే కాక ఆ పెద్ద కుటుంబం యావత్తూ అవమాన భారంతో కుంగిపోయింది. పద్మ అంత ప్రేమించిన అబ్బాయి సరైన మనిషి కాదని తేలిపోయింది– ఏడెనిమిదేళ్ళలోనే. హైదరాబాద్ వెళ్ళిపోయారు. అతను ఏవో చిన్న ఉద్యోగాలు చేసి, ఇంట్లో డబ్బులు ఇచ్చీ ఇవ్వక తిప్పలు పెడుతోంటే, పద్మ తానే ఒక ఉద్యోగంలో చేరింది. తనకి వచ్చే జీతం ఎంతో పొదుపుగా వాడుతూ, ఆడపిల్లలు ముగ్గుర్నీ చదివించుకుంటూ, ఒక కో ఆపరేటివ్ సొసైటీలో చేరి, చిన్న ఇల్లు కూడా కట్టించుకుంది. ఎప్పుడేనా వచ్చి, మాయ మాటలు చెప్పి, బెదిరించి, పిల్లలపైన ఆపేక్ష ఒలక పోసి, రెండు మూడొందలైనా తన ఖర్చుకి పట్టుకుపోయేవాడు ఆ తండ్రి. పద్మ ఎంతో ఓర్పుతో, పట్టుదలతో పిల్లలకు ఎక్కడ మంచి చదువు వస్తుందంటే అక్కడ చేర్పించి, వాళ్ళని పరీక్షలు పాస్ చేయించింది. జయ 'ఎంసెట్'లో ముప్ఫయి నాలుగో ర్యాంకు వచ్చి మెడిసిన్‌లో సీటు సంపాదించుకుంది. అప్పుడే యునెస్కో స్కాలర్‌షిప్పులు వస్తున్నాయంటే దరఖాస్తు చేసింది. పదిహేడేళ్ళు నిండగానే భారతదేశం ఎల్లలు దాటి, విశాల ప్రపంచంలోకి దూసుకునిపోయింది. అక్కడ రష్యన్ భాష నేర్చుకొంది. ఎంతో కష్టపడి మెడిసిన్ పూర్తిచేసింది. తల్లి ప్రోద్బలం మీద భారతీయ సంస్కృతి, అలవాట్లు, వేడుకలు మొదలైన వాటి మీద చిన్న సమావేశాలు ఏర్పాటుచేసి, తనకొచ్చిన డ్యాన్సు, పాటలు నేర్పుకొంటూ నలుగురితో స్నేహం కలుపుకొంది. ప్రతి సెలవులకి ఏదో విధంగా ప్రయాణమై యూరోపియన్ దేశాలు అనేకం సందర్శించింది. ఆ భాషలు కూడా అయిదారు నేర్చుకొంది. తన తెలివి, విజ్ఞానం, పరపతి పెంచుకొంటూ, ఎంతో విశాల దృక్పథం అలవడుతోంటే గర్వపడక అణకువ నేర్చుకొంది. తనకు ఇంత ప్రోత్సాహమిస్తూ ఉత్తరాల ద్వారా, అతి క్లుప్తమైన టెలిఫోన్ సంభాషణల ద్వారా తమ యోగక్షేమాలను గురించి చాలావరకు అమ్మ అబద్ధాలు చెబుతోందని గ్రహించలేదు జయ. ఆమెకి క్యాన్సరు వచ్చింది. ఆమె పనిచేస్తున్న స్కూలు మేనేజిమెంటువారు ఒక క్యాన్సరు ఆస్పత్రికి దాతలు కనుక, మగ దిక్కు లేకుండా పిల్లలను పెంచిన పద్మను చూస్తే వారికి జాలి కలిగి, చాలా తక్కువ ఖర్చుతో చికిత్స జరిపించారు. గవర్నమెంటు డాక్టర్లు కూడా తమ పిల్లలకి బళ్ళో పాఠాలు చెప్పిన టీచరుగా ఆమెకు చేతనైన సాయం చేశారు. కానీ, ఆ జబ్బు అలాంటిది. ముదిరింది. మంటగా వ్యాపించింది. విషవ్రణంగా సలిపింది. పద్మ తిండి లేక యమ యాతన అనుభవిస్తూ తెలివి, మగతల మధ్య చావుబతుకుల మధ్య కొట్టాడుతుండగా, అప్పుడు జయకి కబురు అందింది. అప్పటికి ఆమెకి మెడిసిన్ పూర్తయింది. ఇంక స్వదేశానికి తిరిగి రావాలని ఉరకలు వేస్తున్న సమయంలో తల్లికి వచ్చింది మామూలు నలత కాదని, పెను రక్కసని తెలిసింది. ఎప్పుడో ఎనిమిదేళ్ళ క్రితం చూసిన చక్కని కుందనం బొమ్మలాంటి అమ్మ ఎండిన తీగలా, నలుపెక్కిన ముళ్ళకంచెలా కనిపించగానే జయ గుండె బద్దలైపోయింది.

"ఏమిటమ్మా ఇది? ఎందుకమ్మా ఇట్లా" అంటూ గోలగా ఏడిచింది. తన వైద్య విజ్ఞానం ఎందుకూ కొరగాని స్థితి ఆమెది. దిక్కు లేని మేకపిల్లల్లా ఉన్న చెల్లెళ్ళు ఎంత సమర్థంగా అన్ని పనులూ చేసుకుంటున్నారో చూసి జాలితో కరిగిపోయింది. పెళ్ళాం సంపాదించిన ఇల్లు, సామాన్లు తనిఖీ చేసే దుర్మార్గమైన ఉద్దేశంతో వచ్చిపోతున్న తండ్రిని అరిచి వెళ్ళగొట్టినంత పని చేసింది. అయినా, తన ప్రాణంలో ప్రాణం, తన ఉనికికి ఆధారం, కళ్ళల్లో దేదీప్యంగా కదలాడే తల్లి దక్కనే లేదు. జీవితమంతా శ్రమించి, విష రోగంతో పోరాడి, అలసి, ఓడిపోయి, సేదదీరినట్లు నిశ్చలంగా కళ్ళు మూసుకున్న అమ్మను చూసి, పసికందుల్లా ముగ్గురూ అలమటించారు.

ఇంత విషాదంలోనూ జయ రష్యా నుంచి వస్తూ ఒక శుభవార్త మోసుకొచ్చింది. అమెరికాలోని ఒక తెలుగు డాక్టరుగారు, జయ రాసిన *లెనిన్ తాతగారు* అనే కవితను చదివి, ముచ్చటపడి, తన కొడుక్కి ఆమెను చేసుకుంటానని కబురు చేశారు. అది ఎంతో విచిత్రంగా సాగిన కథ. జయ వారితో ఎలా సంభాషించిందో, ఢిల్లీలో వాళ్ళను ఎలా కలుసుకుందో, ఆ అబ్బాయి తనకి ఎంతగా నచ్చిపోయాడో, ఈమె వారిని ఎలా ఆకట్టుకుందో– అదంతా కలలాంటి ఒక కథ. ఇన్నేళ్ళు రష్యా చలిలో వణికి, చచ్చి బతికిన తాను, తిరిగి ఖండాంతరం వెళ్ళి, అమెరికాలో ఉండిపోతాననే వార్త అమ్మకి ఎలా చెప్పాలా అనే బాధపడింది కానీ, ఆ మాతృమూర్తి కథ ముగిసిపోతుందనుకోలేదు. రెక్కలు సరిగా రాని ఈ చెల్లాయిలను ఏం చేయాలి? తన మీద ప్రేమ కురిపించి, మధురమైన ఆశలు రేకెత్తించిన అమెరికా అబ్బాయిని వదులుకోవడం ఎలా? అన్ని విషయాలు చక్కబెట్టుకుని రెండు నెలల్లో వస్తానని మాట ఇచ్చింది కదా తాను.

పద్మ వెళ్ళిపోయింది. ఎందుకూ పనికిరాని ఆ మొగుడు ఆమెను బూడిద చేయడానికి సకాలంలో వచ్చాడు. ఆ పని చేసి వచ్చాక మేమూ ఉన్నామంటూ వచ్చిన దూరపు బంధువులతో కలిసి, నాలుగు మెతుకులు కతికి, తన మనసులోని కుటిలమైన ఆలోచనను బయటపెట్టాడు. ఆ ఇంట్లో తానూ ఉంటాడట పిల్లలను కనిపెట్టుకుని. జయతో ప్రాక్టీసు పెట్టించి, తాను కాంపౌండరుగానైనా దగ్గర ఉంటాడట. ఛీత్కరించింది జయ. "మా అమ్మను చచ్చిపోయాక కాల్చి వచ్చావు. మమ్మల్ని బతికుండగానే పీక్కు తింటావా" అన్నారు ఆడపిల్లలు ముగ్గురూ. చేసేది లేక వెళ్ళాడు. తన పెళ్ళి సంగతి కూడా చెప్పాలనిపించలేదు జయకు.

తమని కబళిస్తున్నట్లు మీదమీదకు వచ్చే కెరటాల వంటి పరిస్థితులకు తట్టుకుని నిలబడ్డ ఆ పిల్లలకి ఎంతో తెగువ. కొన ప్రాణంలోంచి పుంజుకొని ఊపిరి పీల్చుకున్న ఆ ముగ్గురూ ఒకే మంచం, ఒకే కంచం తీరుగా నిలబడ్డారు. ఏం చేయాలి? చెదరిన బతుకులను ఎలా కుదురుచేసుకోవాలి? పదిపన్నెండు రోజులు గడిచాయి. విదేశాలలో ఉండి వచ్చిందేమో జయకు కర్మకాండలపైన అపరిమితమైన నమ్మకం ఏర్పడింది. అందుకే అన్నీ సక్రమంగా జరిపించారు. పద్మ తనకి ఉన్నంతలోనే ఇన్సూరెన్సు చేసింది. ఆ డబ్బూ వచ్చింది.

> మనుమరాలిని చూడగానే ఏనాడో కనుమరుగైపోయిన తన తొలి సంతానం పద్మ పసిపాపలా మదిలో మెదిలింది. శ్యామలమ్మ ఆ పిల్లకి ఏదో చేయాలని సందడి పడిపోసాగింది.

అప్పుడు చెప్పింది జయ తన పెళ్ళి విషయం. చిన్నవాళ్ళిద్దరూ పిచ్చిగా సంబరపడిపోయారు. "మిమ్మల్ని ఎల్లాగే వదిలి వెళ్ళేది" అని ఏడిచింది.

"ఫర్వాలేదు. మేమూ చదువుకోవడానికి వస్తాం" అన్నారు. అమ్మ ప్రాణం ఉండగా ఈ వార్త ఆమె చెవిన వేయలేకపోయామని గిలగిలలాడారు. "నా పెళ్ళి నేనే చేసుకోవాలే" అనే ప్రశ్న వచ్చింది జయకి. "అమ్మమ్మ దగ్గరికి వెళ్ళిరావే" అన్నది పెద్ద చెల్లి.

పద్మ జబ్బుగా ఉందని తెలిసినా, రోజుల్లో ఉందని కబురు చేసినా, ఫోను చేసినా అమ్మమ్మ రాలేదు. అంటే, తాతయ్య ఆవిడని రానియ్యలేదు. 'చచ్చావనుకున్నాను' అన్న తాతయ్య చచ్చినా కూడా రాలేదు. భార్యను రానివ్వలేదు. మరింక ఇప్పుడు వెళ్ళి జయ ఏం చెబుతుంది? తన ముఖమైనా చూస్తారని నమ్మకం ఏమిటి? కానీ, ఈ దేశంలో తనకి మిగిలిన ఒక్క బంధం అమ్మమ్మే నిజానికి. పద్మ ఆ ఇంట

పుట్టిందన్నమాట తాను వెళ్ళి గుర్తుచేస్తే ఏమంటారో! అయినా, తనకి సిగ్గు ఏమిటి? మొహమాటం ఏమిటి? ఒక్కసారి వెళ్ళి ఆ పెద్దవాళ్ళ కాళ్ళకి దణ్ణం పెట్టి వస్తే నష్టమేమిటి? అలా అనుకునే వచ్చింది జయ ఇప్పుడు తన తాత వైకుంఠరావు గారింటికి. మనుమరాలిని చూడగానే ఏనాడో కనుమరుగైపోయిన తన తొలి సంతానం పద్మ పసిపాపలా మదిలో మెదిలింది. ఒక ఆవేదన నల్లగా కమ్ముకుంటే, మరొక ఆనందం తెర ఆ బాధను మాయం చేస్తూ గుండెలోకి వస్తోంటే- శ్యామలమ్మ ఆ పిల్లకి ఏదో చేయాలని నండడి పడిపోసాగింది.

చీకటి పడబోతోంది. ఎర్రని నిప్పుబంతిలా సూర్యుడు పడమటి దిక్కున మాయమౌతోంటే చెట్ల కొమ్మల నుండి చీకటిని జార్చే ఆకాశం దిగులుగా ఉంటుంది. గుబులు మంటూ ఆవరించిన మసకబారిన దారిలోంచి ఎవరో వచ్చారు ఇంట్లోకి. ఎవరో కాదు, ఎందరినో వెంటబెట్టుకుని వైకుంఠరావు తాతయ్య. లోపల గజగజమనీ వణుకు జయకి. ఎప్పుడో ఒకసారి చూసిందో, లేదో ఆ తాతను. ఇల్లంతా లైట్లు వేసేశారు. కరెంటు మోటారు చప్పుడు ఎక్కణ్ణించో. ఎడ్లని అదిలించిన పాలేళ్ళ కేకలు. వాటిని మించి బుసకొడుతూ తల ఎగరేసిన ఎడ్ల మువ్వల గలగల. అందరి మీదా ఎందుకో అరుస్తున్నట్టున్న తాతని వసారాలోనే చూసి, గువ్వపిట్టలా వంటసావడిలో ఉన్న అమ్మమ్మ దగ్గరికి వెళ్ళిపోయింది.

"అమ్మమ్మా! తాతయ్యొచ్చారు" అన్నది. గొంతులో వణుకు. బయట ఆయన రైతుల మీద, పనివాళ్ళ మీద ఎవరెవరి మీదో అరుస్తుండడం విని, "నువ్వెందు కొచ్చావే భడవా" అని తనని ఈడ్చి చెంప మీద కొడతాడనిపిస్తోంది.

ఆయనతో కూడా వచ్చిన రెండో కొడుకు రాజేశ్వరరావు లోపలికి వచ్చాడు. శ్యామలమ్మ పెట్టిన మంచినీళ్ళ బిందె, గ్లాసు తీసుకొని బయటకు వెడుతూ, కింద పీట మీద కూచున్న జయను చూశాడు. శ్యామలమ్మకి గర్వంతో మాట రాలేదు.

"పద్మక్క బిడ్డ-జయ-డాక్టరమ్మరా" అంది. 'ఇది మేనకోడలా' అన్నట్లు ఎంతో ఆసక్తిగా చూశాడతను. అందులో స్నేహం కనబడింది జయకి.

"ఏందా పంచాయతీ? మీ బాపు ఒక్కనాడైనా నిర్రందిగా ఇంట్లో ఉండడు గదా" అన్నది. మళ్ళీ వచ్చి చెబుతానంటూ రాజేశ్వర్ బయటకి వెళ్ళాడు.

"దొరసానీ! పది కప్పుల చాయ్ పంపియ్యమన్నడు దొర" అని నౌకరు చెప్పాడు. ఇవతల వసారాలోని కిరసనాయిలు స్టవ్ ముట్టించుకోమని చెప్పి, చాపత్తా, చక్కెర, పాలు అన్నీ అందించింది శ్యామలమ్మ. జయ కూడా పని అందుకొని కప్పులు జమ చేసి ఇస్తోంటే ఆమెకెంతో సంతోషమైంది.

బయట కాస్త సద్దుమణిగింది. చాలామంది వెళ్ళిపోయినట్టున్నారు. "రాజేశ్వర్! నేను పెద్ద చేను కాడికి పోయివస్తాను" అని అక్కడి నుండే కేక పెట్టాడు వైకుంఠరావు. ఆయన లోపలికొస్తాడేమో, ప్రయోజకురాలైన మనుమరాలిని చూపించి, కాళ్ళకు మొక్కించుతామని అనుకొంది. ఆయన రానేలేదు.

రాజేశ్వర్ మాత్రం లోపలికి వచ్చి ఉయ్యాల బల్ల మీద కూచుని, మేనకోడలి వంక పరీక్షగా చూశాడు. విదేశాలకు వెళ్ళివచ్చిన నాగరికత, ఏదో సొంత ఇంట్లో ఉన్నట్లుగా ఒక చనువు కనబడ్డాయి ఆమె ముఖంలో. చీర కట్టులో, కత్తిరించిన జుట్టు జూలులో అకర్షణ కనబడిందతనికి.

"ఇది పుట్టిననాడు పద్మక్కకి జబ్బు చేస్తే, దయ తలచి మీ నాయన నన్ను దవాఖానకు తీస్కపోయిండు. చెట్టంత నా బిడ్డ కష్టాలకే ఖతమైపోయింది" అని ఆపుకోలేకుండా ఏడిచింది శ్యామలమ్మ. రాజేశ్వరరావుకీ గొంతులో ఏదో కదిలినట్లై, మింగలేక బాధపడ్డాడు. అక్క కంటే తాను చాలా చిన్నవాడు.

అంతట్లోనే శ్యామలమ్మ తమాయించుకుని, "దీన్ని చూడరా. అదేదో దేశమట. అక్కడకు పోయి పెద్ద డాక్టరైంది. ఇంకా ఎన్నెన్నో దేశాలు తిరిగిందట. భాషలు నేర్చింది. లక్ష రూపాయలో ఏమో ఈమెకు సర్కారు ఇచ్చిందట" అని చెబుతోంటే, "అవన్నీ దేనికి అమ్మమ్మా" అన్నది జయ.

ఆమె సోవియట్ యూనియన్‌లో చదువుకుందని, కేవలం ప్రతిభ వల్ల స్కాలర్‌షిప్పులు తెచ్చుకుందని, యూరోపులో కూడా ప్రయాణించి ఎంతో లోకజ్ఞానం సంపాదించిందని జయతో కాసేపు మాట్లాడాక తెలుసుకున్నాడు రాజేశ్వర్.

"రాజేశ్వర్ మామయ్యా! తాతయ్య ఎవరితో దెబ్బలాడుతున్నారు" అన్నది, తాను కొంత ఇక్కడి పరిస్థితులు అర్థం చేసుకోవాలి కదా అని.

"మీ తాతతో దెబ్బలాడేటోళ్ళు ఈ గడ్డమీద పుట్టలేదమ్మా మనుమరాలా! ఆయన నోరు విప్పితే ఎంత జాగీర్దారయినా గానీ పిల్లిలా పారిపోవలసిందే" అన్నది శ్యామలమ్మ.

రాజేశ్వర్ నవ్వాడు. "నీ పేరు జయ కదూ! విక్టరీకి సంకేతం. చూడు జయా, ఆయన తిట్ల పంచాంగం తోని సరిపెడితే ఫరవాలేదు. అంతే అనుకోకు. నీవు ప్రపంచ స్థాయిలో ఆలోచిస్తావు. కానీ, ఇక్కడ ఒక విచిత్రమైన ప్రపంచమే ఉంది. నీకు అర్థం కాదులే. మా నాయనకు కోపమొస్తే ఆడాళ్ళు, మొగోళ్ళు, చిన్నోళ్ళు, పెద్దోళ్ళని లేదు. లోకంల అన్ని తిట్లు ఉన్నాయని నాకే తెలవదు. కోపం మండిపోయే స్థాయిలో వస్తే, చెప్పులు తెగేదాకా అవతలోడిని కొడతడు. ముళ్ళు కట్టె తీస్కొని పాలేర్లను బాదిండంటే ఆళ్ళింక అర్నెల్లవరకు పుళ్ళకు మందులు రాసుకుంట ఏడ్వవలసిందే."

శ్యామలమ్మ తల వంచుకుని కూచుంది. నలభై ఏళ్ళ కాపురంలో తాను కూడా ఈ మర్యాదలన్నీ చవిచూసింది. జయ కళ్ళు పెద్దవైనాయి. "అట్లా కొడితే ఊరుకుంటారా? పోలీసు రిపోర్టు ఇవ్వరా" అని నాలిక్కరుచుకుంది. "అంటే తాతయ్యలాంటి పెద్ద జమిందారుకి అటువంటివి ఏమీ ఉండవేమోలే" అన్నది.

రాజేశ్వర్ చిన్నగా నవ్వాడు. "అసలు ఇక్కడి స్థితి నీకు తెలవదు. ఎప్పటికీ తెలవదు. పనిబడే వచ్చినావు కదా అని చెప్తున్నాను. తాతల నుండి వందల ఎకరాలు కరుసు కాగా, కాగా మిగిలినది నూట యాభై ఎకరాల తరి, రెండొందల ఎకరాల ఖుష్కీ. తరి అంటే వెట్-మాగాణి భూమి. ఖుష్కీ అంటే మెరక-డ్రైలాండ్" అని జయ ఎంతవరకు వింటోందోనని ఆగాడు.

"చెప్పు మామయ్యా! నాకు తెలుసుకోవాలని చాలా ఇష్టం. మా అమ్మ కూడా చెప్పేది తాతయ్యకి కోపం ఎక్కువని. అందుకేగా ఇన్నేళ్ళు, మా అమ్మ ప్రాణం పోయాక కూడా చూడలేదు" అన్నది.

"పోలీసులకి చెప్పే మొనగాడెవరైనా ఉన్నారనుకుంటున్నావా ఈ పల్లె మొత్తంలో? మా బాపుకైతే ఎదురేలేదు. ఆయన చెట్టు, చేమ, పందిరి గుంజతో కూడా పని చేయిస్తడు. పట్వారీగిరిలో, జమాఖర్చుల లెక్కలలో గట్టి బుర్ర. అయితే, ఆయన కలం ముట్టేది లేదు. గుమాస్తాలు చావవలసిందే. ఆఫీసర్లను,

తాసిల్దారులను పటాయించడంలో ఎంతో గొప్ప ట్రిక్కు" అని రాజేశ్వర్ చెబుతుండగానే బయట ఏదో గొడవ. రాజేశ్వరరావు వెనకాలే జయ కూడా బయటకు వెళ్ళింది. "ఏంటి బాపూ, ఏమైంది? మీరంతా పల్లెనుంచి వచ్చిండ్రా" అని రాజేశ్వర్ కర్ర ఎత్తబోతున్న తండ్రికీ, వచ్చిన నలుగు రైతుల మధ్యకు వెళ్ళాడు.

"దొరా! రెండు కుంటల కలిపి వంద తాకి

చెట్లున్నాయి. మాకు అమ్మిన జాగాలనైతే యాభై ఉన్నాయ్. అవి మాకే కద వస్తయి. అయి మేం కల్లు గీయొద్దంటె. ఆకు, మట్ట కొట్టుకుపోవద్దంటే ఎట్ల దొరా? అంత అన్యాయం సేయకుండ్రి దొరా" అని మొత్తుకుంటున్నాడు ఒకడు.

వైకుంఠరావు ఉగ్రావతారుడైనాడు.

"అరేయ్! ఎన్నిసార్లు చెప్పాలా? నేను భూమినమ్మి నాను గాని. చెట్లను అమ్మలేదు అని. ఆ చెట్లు నావే. నీకు దిక్కున్నచోట చెప్పుకో పో! ఇంకోసారి వాకిలి ముంగిట వచ్చినావంటే పళ్ళు ఇరగ తంత మూతిమీన" అని కొన్ని తిట్లు గుమ్మరించాడు.

ఈ వితండవాదాన్ని కాదనే ధైర్యం ఎవరికీ లేదు. వాళ్ళు కూచున్నారు ఎంతోసేపు. కాసిని నీళ్ళు తాగి, ఆ చెట్టుకింద పైపంచె పరుచుకుని పడుకున్నారు. ఒకసారి చాయ్ పోసి, పచ్చడి బువ్వ వేడిగా పెట్టింది శ్యామలమ్మ. వాళ్ళలో వాళ్ళు మంతనాలాడుకున్నారు.

వైకుంఠరావు ఈలోగా మనుమరాలిని చూశాడు. పద్మ మీద తన కోపం గుర్తు కొచ్చి కొంత, ప్రయోజకురాలై విదేశాల్లో విద్యావంతురాలై వచ్చిన మనుమరాలు తన కాలు మొక్కుతోంటే కలిగిన సంతోషం కొంత- అంతటి కరుకు మనిషీ చలించిపోయాడు. కళ్ళు ఒత్తుకున్నాడు.

"మీరంత బాగేన బిడ్డ! మీ అమ్మ ఇల్లు కట్టిందట. మీ నాయన ఎప్పుడైన వచ్చి చూస్తాడా" అని ఎన్నో ప్రశ్నలు వేశాడు. జయ చిలకలాగ ముద్దుగా బదులిస్తే సంతోషపడ్డాడు.

దిక్కున్న చోట చెప్పుకోమన్నాడు కదా వైకుంఠరావు. వాళ్ళకి కనబడ్డది ఒకే ఒక దిక్కు. అన్నలు! వాళ్ళకే పోయి చెప్పుకున్నారు. తమ మీద ఆయన జులుం చేశాడు. ప్రతి రోజు దౌర్జన్యానికి పాల్పడ్డాడు. అన్ని విధాల దోపిడీ చేశాడు. ఆ వివరాలన్నీ విన్న అన్నలు అప్పుడు రంగంలోకి దూకారు. అట్నుంచి నరుక్కుని రమ్మన్నట్లు వాళ్ళు చాకలి, మంగలి, కటారి, వడ్డోళ్ళ దగ్గర్నుంచి ఉన్నవాళ్ళందరికీ పాఠాలు చెప్పారు. ఈ తిరుగుబాటు వ్యూహం పాలేళ్ళ దాక పాకింది. 'దొరకి ఊడిగం చేస్తూ మనం పడి ఉండాల్సిన పని లేదు. ఈ భూమి అందరిదీ. పండించిన కండరాలు మనవి. మన చెమటతో తడిసి పండిన ఈ పంటలు ఆయనకెందుకివ్వాలి?' ఇలా ఆలోచించారు.

గ్రామంలోని ఈ వృత్తిపనివాళ్ళంతా ఒకనాడు సేవకులు, భృత్యులు. కానీ, ఈనాడు ఎదురు తిరిగిన కుర్రవాళ్ళ దళంతో వచ్చారు. కుర్రవాళ్ళే- కానీ, మీసాలు మొలిచిన కుర్రవాళ్ళు. చేతిలో ఏదో ఒక పనిముట్టు, దౌర్జన్యానికి పనికివచ్చేది పట్టుకొచ్చారు. వారి కళ్ళల్లో నిప్పులు మండుతున్నాయా? లేదు. బతకాలన్న కాంక్ష మండుతోంది.

"దొరా! మేం సెప్పినట్లు నువు ఇనకుంటే నీ కొలువు సేసేది లేదు. మీ సేలు పాడుబతాయి. నీ ఇంటి గుమ్మం ఈళ్ళెవళ్ళూ తొక్కరు. పనులన్నీ బంది పెట్టిస్తం" అని బిగ్గరగా, గుండెలదిరేట్లు చెప్పారు.

వైకుంఠరావు లోపల బాగా బెదిరిపోయినా, పైకి గాంభీర్యం పోగొట్టుకోలేదు.

అమెరికాలో ఉన్నవాళ్ళు తేపతేపలుగా గ్రీటింగ్ కార్డులు పంపిస్తారు. అత్యాధునిక ప్రణయానికి దారి చూపిన ఆ కథనంతా అక్కడ వదిలి తాను ఇక్కడ ఉండడమేమిటి? అమ్మమ్మ ముఖం చూస్తే కదల బుద్ధి కావడం లేదు.

"పోండిర. మీరు నాకు చెయ్యకుంటే నాకు రోజులెల్లవా? పోండి. ఒరేయ్, ఇటు రారా. నువ్వెవడ్రా? బిచ్చమెత్తుకొనే చచ్చినాడవు నా ముంగట నిలబడి మాట్లాడుతున్నావ్" అని గాండ్రించాడు. రంకెలు వేశాడు.

ఆ సాయంకాలం చాటుగా వాళ్ళ లీడరును పట్టుకోవాలని చూశాడు. వాడిని పటాయించి, నాలుగు పైసలు తినబెడితే లొంగుతారనుకొన్నాడు. కానీ, అప్పటికే ఆ లీడరుకీ, అతని సభ్యులకూ తెలిసిపోయింది- వైకుంఠరావు దొర హిట్ లిస్టులో ఉన్నాడని. ఆయన భూమి, సొమ్ము మొత్తం మనదే అయేటట్లుంటే ఇంక ఈ సిన్న బేరం దేనికని వాళ్ళు మొరాయించారు.

ఇదంతా జరుగుతున్నప్పుడు జయ అక్కడే ఉంది. ఫోన్ లేదు. కారు లేదు. కనీసం తాను నడిపే మోపెడ్ అయినా లేదు. ఊరికి కోసు దూరంలో వచ్చే బస్సే ఆమెకు గతి హైదరాబాద్ పోవడానికి. అమెరికా నుంచి ఫోన్ వచ్చి ఉండవచ్చు. ఇంటి పక్కన ఈ-మెయిల్‌లో చూసుకోవాలి. ఫ్యాక్సు కూడా వచ్చి ఉండొచ్చు. అమెరికాలో ఉన్నవాళ్ళు తేపతేపలుగా గ్రీటింగ్ కార్డులు పంపిస్తారు. అత్యాధునిక ప్రణయానికి దారి చూపిన ఆ కథనంతా అక్కడ వదిలి తాను ఇక్కడ ఉండడమేమిటి? అమ్మమ్మ ముఖం చూస్తే కదల బుద్ధి కావడం లేదు. తల్లి లేని బావురుమనే కొంపలో చెల్లాయిలు ఎలా అలమటిస్తున్నారో అని అరాటం. చేతిలో డబ్బులు, గుండెలో కాస్తంత ధైర్యం. ముందుకే సాగాలనే పట్టుదల, ఏటికెదురీదగల బలం- అన్నీ ఉన్నాయి. అందుకే ఆకాశమంటే, అనంత శూన్యమంటే భయం లేని పక్షుల్లాగ ఆ ముగ్గురు అప్పచెల్లెళ్ళూ బతికేస్తున్నారు.

అమ్మమ్మకి ఏడుపొచ్చింది. "తల్లీ! నీవు అమెరికాకు పోయే ముందు ఒక్కసారి ముగ్గురూ వచ్చి పొండ్రి. నేను కూడ మీకాడికి రావొచ్చును గానీ, మీ తాత పరిస్థితి ఏమీ బాగలేదు. ఇంత అన్నం ఉడకేసి పెట్టేవాండ్లు కూడా లేరు కదా. నా ప్రాణాలన్నీ ఆయన మీదే ఉంటాయి. పక్క పల్లెలో షావుకారు కుటుంబాన్ని ఖతం చేసిండ్రు. ఇంత ఆస్తి వదిలేటట్లు లేదు. పోనీ, ఉండేటట్లు లేదు" అని ఎంతో సేపు తన మనసు విప్పి చెప్పింది.

"తాతయ్య అంత కోపంగా వాళ్ళని ఎప్పుడూ చావగొడుతూ ఉండొద్దు అమ్మమ్మా. వాళ్ళూ మనుషులేగా? ఒక్క రోజు కూడ ఈయన తన పని తాను చేసుకోలేడు గదా. వాళ్ళు లేకపోతే ఎట్ల బతుకుతాడు" అన్నది జయ.

"ఆయనకు అట్లనే అలవాటైందమ్మా. తిట్టినా గానీ, తాతది పెట్టే చేయి. ఏటేట కట్నాలు, ధాన్యాలు పుట్లకు పుట్లు పంచిపెట్టేది ఆయనే. పనివాండ్లకు ఈ కాలంలో కడుపు నిండ బువ్వ పెట్టేవాండ్లు ఎవ్వరూ లేరు జయా" అని వైకుంఠరావు భారీ గుణాన్ని వర్ణించింది శ్యామలమ్మ.

ఆ ఏడు నాగళ్ళు బంది పెట్టే పరిస్థితి తెచ్చారు. అంతేకాదు, వైకుంఠరావు దొర దగ్గర పాలేరోళ్ళెవరూ ఉండవద్దని డప్పుగొట్టి చెప్పారు. బురుజు లోపలి *బంగళా బూజుపట్టి చెత్తతో నిండిన దశకు* చేరుకున్నది.

(ఇంకా ఉంది)

జన సంద్రంలో రక్త తరంగం

■ తురగా జానకీరాణి

(కిందటి సంచిక తరువాయి)

ఈ కథ జరుగుతుండగనే జయ హైదరాబాద్ తిరిగి వెళ్ళిపోయింది. అమెరికా వెళ్ళేందుకు వీసా తతంగం పూర్తి కావడం లేదు. తన పెళ్ళి తానే చేసుకోవాలంటే, అక్కడికే వచ్చేయమన్నారు వాళ్ళు. మనిషిగా జయను మెచ్చి, కోడలిగా స్వీకరించాలన్న వాళ్ళ స్థిర నిశ్చయం అట్లాంటిది. ఫారిన్ సంబంధం అనగానే లక్షలు, కోట్ల రూపాయల్లో కట్నాలు ఆశించే రోజుల్లో, జయను వరించిన వారి వైఖరి ఎంతో అభ్యుదయమనే చెప్పాలి.

ఉన్న డబ్బులో బట్టలు, రకరకాల డ్రస్సులు, పెళ్ళి తతంగానికి కావలసిన బాషికాలు, ఉత్తర జంధ్యాలు, ఉంగరాలు, మధుపర్కాలు- అన్నీ కొనుక్కొన్నది జయ స్వయంగా. అసలే చితికిన అమ్మమ్మను ఏమి అడగాలని, తానే పురోహితుడి దగ్గరికి వెళ్ళి, ఆడపెళ్ళివారిగా తాము జరిపించవలసినవి అన్నీ అడిగి రాసుకుంటుంటే, ఆయన జాలిపడ్డాడు, ముచ్చటపడ్డాడు. వివరంగా ప్రతి ఒక్క తతంగానికీ, వేడుకకూ ఉన్న అర్థాలు రాసి ఇచ్చాడు.

"ఒక్కసారి పోయి అమ్మమ్మను చూద్దామే! మిమ్మల్ని ఆమె కాళ్ళ దగ్గర పడేసి, మీకొక దిక్కున్నదని నాకు నేను ధైర్యం చెప్పుకొంటానే" అని బతిమాలింది చెల్లెళ్ళను. వాళ్ళకి సెలవు దొరకాలి. చదువు మితిమీరిపోయి ఒక్కక్షణం తీరిక లేనట్లు తయారైనారు వాళ్ళు. అక్క ఫారిన్ నుంచి తెచ్చిన బట్టలు, నకిలీ నగలు ప్రదర్శించుకోవడానికైనా కాలేజీకి వెళ్ళాలనే యువప్రాయం వాళ్ళది.

ఒక ఉదయం ఎక్కడి నుంచో ఊడిపడ్డ నాన్నను చూసి హడలిపోయారు, చీకాకు పడ్డారు. సూట్ కేసులో బట్టలతో వచ్చి, షేవింగు సెట్టు వగైరాలన్నీ పరిచేసి, లోపలి గదుల్లోకి వెళ్ళి సామాన్లు సవరిస్తూ, సెటిలయిపోదామన్నట్లు తిరుగుతున్న ఆయన్ను చూసి తెల్ల ముఖాలు వేశారు. అమ్మ పోనే పోయింది కదా. ఈయన్ని పెద్ద దిక్కుగా ఒప్పుకుని ఇంట్లో పెట్టుకోవచ్చునే ఆలోచనే ఎంతో అసహ్యంగా తోచింది. ఆయనొక విషపురుగు, జిత్తుల జంబుకం అని బుద్ధి తెలిసినప్పటి నుండి వాళ్ళు గ్రహించుకున్నారు. వీలున్నప్పుడల్లా డబ్బు దండుకుని పోతుంటే, ఆయన రావడంతోనే పర్సులు, బ్యాగులు, బ్యాంక్ పాస్, చెక్కు బుక్కులు అతి జాగ్రత్తగా బీరువాల్లోకి తోసేసే ప్రమాదంలో అమ్మ ఎప్పుడూ ఉండేది. ఒంటి మీద మెరుస్తూ బంగారు ముక్క కనబడితే గుంజుకుంటాడని వణుకు.

ఏవో కొనుక్కొద్దామని బయటికి వెళ్ళి జయ అప్పుడే వచ్చింది. సూట్‌కేసు ఎవరిదా అని ఆశ్చర్యపోతుండగానే తువ్వాలుతో తల తుడుచుకుంటూ లోపల బాత్‌రూమ్‌లోంచి బటయకు వచ్చి, పళ్ళు కనిపించేట్లు తన సంతోషాన్ని తెలుపుతున్న నాన్న. "ఎందుకొచ్చావు మళ్ళీ" అంది జయ.

ఆయన సరదాగా కోపం నటిస్తూ, "నా ఇల్లు, నా పిల్లలు. రాకుండా ఉంటానా" అన్నాడు.

"మా అమ్మ రక్తం చెమటగా కార్చి, రూపాయి, రూపాయి కూడబెట్టి కట్టిన ఇల్లు. నీది ఇందులో ఒక్క పైసా లేదు. ఇది మా ఇల్లు. తన పిల్లలు అనాథల్లా అలమటించకుండా మా అమ్మ కట్టించిన గూడు. ఇందులో నాగుపాములకి ప్రవేశం లేదు. పొద్దున్నే ఇంటికొచ్చావు గనుక ఇన్ని కాఫీనీళ్ళు పోస్తాను. తాగిపో" అన్నది.

ఆయన వినిపించుకోలేదు. రూములోకి వెళ్ళాడు. అద్దం దగ్గరికి వెళ్ళి, ఉన్నవాటిలో మంచి దువ్వెన వెతికి తల దువ్వుకున్నాడు. అక్కడున్న ఫారిన్ పౌడర్లు, సెంట్లు వాసన చూస్తూ, దండిగా పట్టించుకున్నాడు. కాళ్ళు దులుపుకుని డబుల్ కాట్ మంచం పైన వాలబోతుంటే, "నువ్వు అక్కడ పడుకోవడానికి వీల్లేదు" అని గట్టిగా అరిచింది జయ. అమ్మకి ద్రోహం చేసిన మనిషి పెద్ద చనువుగా, సర్వాధికారినన్నట్లు వచ్చి, ఇంట్లో తిష్టవేయడం భరించరాని సంగతి.

"నేను ఇక్కడే పడుకుంటానే. మీరు చిన్న పిల్లలు. రెక్కలు రాని పక్షులు. గాలికి వదిలేస్తే నలుగురూ నన్నే తిడతారు. పెళ్ళికాని ఆడపిల్లలు ముగ్గురూ ఒకరి అధీనంలో ఉండాలి. ఆ బాధ్యత నాదే కదా తల్లీ" అని కంఠం మార్చి ఎంతో అనునయంగా చెప్పాడు.

జయ కస్సుమని లేచింది. "మా అమ్మని అంత ఉద్ధరించావు. ఇంక మా పెళ్ళిళ్ళు, పేరంటాలు జరిపిస్తావా? చాలు, వెంటనే లేచి వెళ్ళిపో. వెళ్ళకపోయావా" అని ఆమె చెయ్యి ఎత్తబోయింది.

ఆయన మంచం మీద నుంచి లేచాడు. ఎత్తిన ఆమె చేతిని మెలిబెట్టాడు. ఆమె మూలిగింది.

"ఏమే రాక్షసిలాగ విరుచుకుపడుతున్నావు? మిమ్మల్నందర్నీ చితక తన్ని ఒక గదిలో పడేసి, ఈ ఇంటి యజమానిగా మిమ్మల్ని తైతెక్కలాడించగలను. పిల్లకాకీ, ఏమనుకుంటున్నావే" అని మరోసారి ఆమె మీద దౌర్జన్యం చేయబోయాడు.

మిగిలిన ఇద్దరు పిల్లలూ వచ్చి నాన్నకీ, అక్కకీ మధ్య నిలబడ్డారు. "అక్కా, దూరంగా రా అక్కా. ఆయనేం చేస్తాడో? మాకు భయం వేస్తోంది జయా" అని గొడవగా అరుస్తూ అక్కను హాల్లోకి లాక్కెళ్ళారు.

"ఒసేయ్, చిన్నవాళ్ళు, మీకైనా బుద్ధుంది. నా సత్తా ఏమిటో మీకు తెలుస్తోంది. ఈ ఇంటికీ, డబ్బుకీ, మీ ముగ్గురికీ నేనే యజమానినే. మీ దుంప తెంచి ధూపమేసి దారిలో పెడతానే" అంటూ రంకెలు వేయసాగాడు.

పిల్లలు ముగ్గురూ వణికిపోయారు. ఈయన్ని గౌరవించడం ఎలా? ప్రేమించడం సాధ్యమా? అమ్మ ఫోటో అతి దీనంగా, వాడిన జాజిపూల వాసన లోంచి ఏడవలేక నవ్వుతున్నట్లు బల్లమీద ఫ్రేమ్‌లో. ఈయన్ని ఇంట్లోకి రానిచ్చి పెత్తనమంతా ఒప్పగిస్తే, రెండు నెలల్లో కొంప గుల్ల చేసి పెడతాడు. తాను వెళ్ళిపోతే, ఈ చిన్నపిల్లల్ని ఆడించి, ఏ భ్రష్ట స్థితికి తెస్తాడో తెలియదు. ఆ ప్రమాదం లోంచి వీళ్ళను తప్పించాలంటే ఇప్పుడే తెంచి పారేయాలి.

జయ చెల్లెళ్ళ పట్టు నుంచి విడిపించుకుంది. "నువ్వు తండ్రివి కాదు. మమ్మల్ని మాయబుచ్చి, అమ్మ సంపాదించినదంతా కాజేయడానికి వచ్చిన దొంగవి. ఇన్నాళ్ళూ గాలికి ఎలా బతికావో, తాగి తందనాలాడుతూ, ఎవరి నెత్తినో చేయి పెట్టి అన్నం తింటున్నావో అల్లాగే ఉండు. అమ్మ కంటే ముందే నాన్న పోయాడని సమాధానపడ్డాం. ఇప్పుడింక నువ్వు పిశాచిలాగ వచ్చి, మమ్మల్ని పీడించకు. దీన్ని దెయ్యాల కొంప చేయకు. గెటౌట్" అని గొంతు చించుకుని అరిచింది.

ఆమె కళ్ళల్లో మెరుపులు, ఆయన మీద విసరడానికి చేతుల్లో పట్టుకున్న వస్తువులో ఎంతో శక్తి. తాను విజృంభించాలి. ఈ దుష్టశక్తిని తరిమి కొట్టాలి. తాగివచ్చి, తూలుతూ అమ్మని కొట్టి, తిట్టి, ఏడుస్తున్నా, కాళ్ళ మీద పడుతున్నా వినకుండా, ఆడపిల్లలు ముగ్గుర్నీ దరిద్రమైన అసభ్య దృష్టితో చిరకాలం చూసిన ఈ నరరూప రాక్షసుడిని తన్ని తగిలేయాలి. జయ ఉగ్రరూపం చూశాడాయన. భయపడ్డాడా, బెదిరిపోయాడా? ఇదే చివరిసారి వీళ్ళతో తలపడడం అనుకున్నాడా? ఏదైనాగానీ, గబగబ బట్టలు తీసుకుని సూట్‌కేస్‌లో పడేసి మూసేశాడు. ఆమె చేతిలోని ఫ్లవర్ వేజు విసరనే విసిరింది. వీపు బద్దలయ్యేట్లు అతనికి కొట్టుకుని కిందపడింది. "అబ్బా" అని అరిచాడు. వెనక్కి తిరిగి, చేతికి అందిన వాళ్ళ చెప్పులు, బట్టలు అన్నీ విసిరికొట్టాడు. పిల్లలకి అవి తగిలాయి.

అయినా, జయ ఆగలేదు. అపరశక్తిలా విరుచుకుపడింది. సూట్‌కేస్ గుంజుకుని వీధిలో పారేయబోయింది. "మమ్మల్ని శాంతంగా బతకనివ్వు. తల్లి లేకపోయినా, ఆమె మాకిచ్చిన నీతి, ధైర్యం మాలో ఉన్నాయి. నీలాగ బజారున పడి బతికేవాళ్ళం కాదు. ఇన్నాళ్ళూ నీకెవరు తిండి పెడుతున్నారో, ఎవరి పంచన కుక్కలా పడివుంటున్నావో అక్కడికే పో" అని అరచింది. గోలగోలగా కేకలేసింది. ఆయనింక లాభం లేదనుకున్నాడు. ఈ బాల కాళికావతారాల ముందు తానింక నిలువలేనని తోచింది.

పోతూ "గుర్తుంచుకోండీ! దిక్కులేకుండా, పరువు లేకుండా చెట్టుకీ, పుట్టకీ తలొకరూ అయిపోతార్! ఒంటరిగా చస్తున్నారని వచ్చాను గానీ, మీరు పడేసే మెతుకులకి ఆశపడి వచ్చే కాకి వెధవను కాను. జన్మనిచ్చిన తండ్రిని కొట్టి వెళ్ళగొడుతున్నారు కదటే? మీకు పుట్టగతులుండవ్" అంటూ శాపనార్థాలు పెట్టాడు.

ఆయన వెళ్ళాక తలుపేసుకుని, గుండెలవిసేట్లు ఒకరిని చూసి ఒకరు ఏడిచారు. తల పట్టుకుని ఏం చేయాలో తోచక కూలబడ్డారు. తమ ప్రవర్తన తమకు బాగుండలేదు. ఆవేశం అలా ఆవహించింది. తిరిగి తీసుకురాలేని అమ్మ పడిన యాతనలు. వాళ్ళ మనసులో చేదు విషంగా మిగిలాయి. జ్వాలగా రగిలాయి.

జయకి ఆ రోజే ఫోన్ వచ్చింది. అమెరికాలో వాళ్ళు ముహూర్తం పెట్టించారు. రెండు నెలల వ్యవధి ఉంది. ఈలోగా బోలెడు పనులు.

"చెల్లీ! మనం ఒక్కసారి అమ్మమ్మని చూసివద్దాం. మనని పలకరించే వాళ్ళే లేని ఈ దిక్కులేని స్థితి ఎందుకే" అన్నది జయ కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ.

"అక్కా! మనకెందరో స్నేహితులు ఆసరాగా ఉండగా, నువ్వెందుకు భయపడిపోతున్నావ్? అమ్మని కనీసం ఇరవైనాలుగేళ్ళు చూడని తాతయ్య,

చిత్రాలు: నర్సిం

జయ కస్సుమని లేచింది. "మా అమ్మని అంత ఉద్ధరించావు. ఇంక మా పెళ్ళిళ్ళు, పేరంటాలు జరిపిస్తావా? చాలు, వెంటనే లేచి వెళ్ళిపో. వెళ్ళక పోయావా" అని ఆమె చెయ్యి ఎత్తబోయింది.

చచ్చిపోయినా వచ్చి ఆ కట్టెను చూసి ఏడవని అమ్మమ్మ మన కెలా దగ్గరవుతారే" అన్నది పెద్ద చెల్లె.

"కాదే! నాకు అమ్మమ్మ దగ్గరుంటే కడుపులో ఏమిటో చల్లగా ఉందే! అన్ని భయాలూ పోయి, ఆమె దయలో మునిగిపోయినట్లు నిశ్చింతగా ఉంది. రక్త సంబంధానికి అంత శక్తి ఉంటుందని నాకు అప్పుడే అర్థమైంది. మిమ్మల్ని తీసుకెళ్ళి ఒక్కసారి వాళ్ళకి చూపించకపోతే, ఆ ఇంట్లో ప్రేమగా పెట్టిన ముద్ద తినకపోతే, మీరు ఎంతో కోల్పోతారు. నేను కూడా మనసు కుదుటపరచుకొని పోలేను" అంటూ జయ తడిగొంతుతో చెప్పింది.

ఇల్లు తాళాలేసి చుట్టుపక్కలవారికి చూస్తూండమని అప్పగింతలు చెప్పి, విలువైనవి బ్యాంక్‌లో దాచి, అన్ని పనులూ సమర్థవంతంగా చక్కబెట్టుకుని ప్రయాణమైనారు. అంత దూరాన ఊరు కనిపిస్తోంటే, ఆ పిల్లలు సంతోషంగా చూడసాగారు. ఆధునికమైన డ్రస్సులు, కత్తిరించిన జుట్లు, ఖరీదైన సూట్ కేసులు, బ్యాగులు – వాళ్ళేదో లోకం నుంచి దిగి వచ్చిన వాళ్ళలాగ కనబడ్డారు. వైకుంఠరావు దొర ఇంటికి వెళ్ళాలంటే, బస్సు నుంచి ఉన్న దూరం మూడు కిలో మీటర్లు ఎవరైనా బండి కడతారు. ఎక్కువ మంది ఊరికి నడిచేపోతారు, బోలెడు బరువులు మోస్తూ.

భోజనం వేళకి ఇంటికి చేరారు. మామయ్య ఎదురొచ్చాడు. స్వాగతం పలుకుతున్నట్లు ఎంతో సంతోషం, నవ్వు అతని ముఖంలో. చిన్నవాళ్ళిద్దర్నీ చూసి మరీ మురిసిపోయాడు. "అంతా అక్క పోలికే" అన్నాడు. మనుమరాళ్ళను ఎన్నో విధాల గారాబం చేసింది శ్యామలమ్మ. ఉడుకుడుకు నీళ్ళు పోసుకొని, సువాసన సాంబ్రాణి ధూపాలేసుకుని, కాళ్ళకి పసుపు, పారాణి పెట్టుకొని సంబరంగా తిరిగారు. వెన్న కాచిన నేతితో భోజనాలు చేసి, మధ్యాహ్నం సకినాలు, భక్ష్యాలు తింటూ తమ పట్నం జీవితాన్ని మరిచిపోయారు. అమ్మను తలచుకుని కన్నీటి బొట్లు విడుపుతూనే ఉన్నారు.

జయ ఇప్పుడు కూడా మళ్ళీ అడిగిన ప్రశ్న – "తాతయ్య ఏడి అమ్మమ్మా" అని. శ్యామలమ్మ నిట్టూర్చింది. "పోలీసులతో మంతనాలకు పోయినాడమ్మా" అన్నది.

జయకి నిజంగా భయం వేసింది. "పోలీసులా? ఎందుకమ్మమ్మా. భయం వేయదూ వాళ్ళను చూస్తే?"

శ్యామలమ్మ గొంతు తగ్గించింది. "అన్నలు శానా పరేశాన్ చేస్తున్నరు. ఏ రోజు ఎట్ల బతుకతమో తెలవదు. చిట్టి రాసి పంపించిండ్రు. సేనికాడ కుప్ప వేసే పాలేళ్ళను బెదిరించి దోచుకున్నారు. దొర, దొర అని ముంగలనైతే పిలుస్తరు కానీ, ఎప్పుడు కసిగ ఎల్లకొడదామా అని ఆలోచన. అన్నల నుంచి బచాయించాలంటే పోలీసులతో దోస్తీ తప్పదని అనుకున్నడు తాత. అందుకే పోలీసులకి తినబెడుతున్నడు. ఇది తెలిసిన అన్నలు ఇంకో చిట్టి పంపించిండ్రు లక్ష రూపాయలు తొందరగా కట్టమని. ఊరవతల చెట్టు కిందకి రమ్మన్నరు. అది చూసి తాత ఆగమాగమైపోయి, ఊరిడిచి పారిపోయిండు" అంటూ వర్ణించి చెబుతోంటే, మనుమరాళ్ళు దగ్గరగా ఒదిగి కూచుని కళ్ళు పెద్దవి చేసి విన్నారు. "పోలీసులొచ్చి అన్నలను పట్టుకుని పోవచ్చుకదా అమ్మమ్మా" అన్నది జయ.

"ఎంతమందినని పడతరమ్మా? ఎంతమందిని స్టేషనులో పెడతరు? అసలు అందరూ ఒక ఊరి వాళ్ళయితిరి. సిన్నప్పటినుంచీ ఒకరికొకరు ఎరుక ఉన్నవాళ్ళే. అన్న, బాబు, భయ్యా అని పిలుచుకొన్నవాళ్ళే. ఇప్పుడు అన్నలు ఎంతకైన తెగించేటట్లున్నరు. మందుపాతరలు పెట్టి జీపులు లేపేస్తున్నరు. రైలుస్టేషన్లు, పంచాయతీలు, పెద్ద దొరల ఇండ్లు అన్నీ కాల్చిపడేస్తున్నరు. చాటుగ నిలబడి పోలీసు ఖాకీ కనిపిస్తే చాలు కాల్చేస్తున్నరు.

తాత పోలీసుల మనిషని తెలిసినాక, ఏంచేస్తరోనని గుబులైపోతున్నది" అని కళ్ళల్లో నీరు నిండిపోతోంటే కంఠం తడబడింది.

"అమ్మమ్మా, మీరిక్కడ ఉండొద్దు. అమ్మ కట్టించిన ఇల్లు చిన్నదైనా నాలుగు రూములున్నాయి. మంచా లున్నాయి. చుట్టూ స్థలముంది. అక్కడికి వచ్చేయండి అమ్మమ్మా" అన్నది చిన్నది.

శ్యామలమ్మకి నవ్వొచ్చింది. "మా తల్లే! నీకింత ప్రేమ ఎట్లా వచ్చిందో? ఇంత ఆస్తి, పంటలు, జాగిర్ వదులుకొని ఎక్కడికి వస్తామమ్మా? లక్ష రూపాయలు ఎట్లనైన ఇస్తే కూడ అన్నలు ప్రాణాలు తీయాలనే చూస్త ఉంటరు! దొరలు వాండ్లను వందల ఏండ్లుగ సతాయిస్తున్నారని, రాచి రంపాన పెట్టి వెట్టి చాకిరీ చేయించారని కోపం. డబ్బులపై వడ్డీలు తిప్పుకునే షావుకార్లంటే కోపం. కనిపిస్తే చాలు పిట్టల్లాగు కాల్చిపారేసే పోలీసులంటే కోపం. బంగళాలల్ల ఉంటూ, మోటార్లల తిరిగే బడా నాయకులంటే కోపం. అన్నిటికీ కత్తులు, తుపాకులు, బాంబులు, మందు పాతరలు తయారు చేసి సిద్ధమౌతున్నరు బిడ్డా" అని ఉద్యమాన్ని విశదంగా చెప్పింది శ్యామలమ్మ.

వైకుంఠరావు తాత పరారీలో ఉన్నాడని అర్థమైంది పిల్లలకి.

ఏడబోయిండు దొర, ఎప్పుడొస్తడు అని అడుగకుండనే ఊరోళ్ళు పన్లు చేస్తున్రు. ఫాటక్ బయటనే నిలబడి, "ఏం పన్జేయమంటవు దొరసానీ" అని అడిగేటోళ్ళు, ఈ రోజు మనకు ఆర్డర్లేస్తున్నరు. ఎన్నాళ్ళిట్ల తాత ఇల్లిడిసి అడవుల్లోనో, దూరం పల్లెల్లోనో దాక్కునేది అని ఏది తోచక, నేనే ఆ పోరగాండ్లను - వాళ్ళు సిన్నాళ్ళయినాగానీ పేరు అన్నలే - వాండ్లను పిలిచి బేరం పెట్టిన. దొర ఎంతో మంచోడని వాండ్లకు సమర్థాయించిన. మాట దెబ్బ కొట్టినట్లున్న గాని, మనసు ఎన్నపూస అని, ఒక్క పైస కూడ ఏడదాచి పెట్టలేదని చెప్పిన" అంటూ ఆగింది శ్యామలమ్మ.

"నువ్వట్ల చెబితే నమ్మారా అన్నలు" అన్నది పెద్ద చెల్లె. శ్యామలమ్మ తల అడ్డంగా ఊపింది.

"ముస్కురాయించిండ్రు. అందరూ ఒకే తీరుగ నవ్వబట్టిండ్రు. వాండ్లు నా మాట నమ్మలేదమ్మా! మీ తాత ఇంట్లో బంగారం, వెండి ఏతానో పాతరేసి ఉన్నాయని అనుకుంటుండ్రు. లక్షలకు లక్షలు రూపాయలు దాచిపెట్టిండ్రని అంటున్రు. మీ తాత పోలీసులతో దోస్తీ చేసి, ఎట్లయిన అన్నలను బెదిరించగలను అనుకున్నడు. సర్కిలురెడ్డి తాతకు ఒక కొడుకు వోలె దగ్గరైపోయి, రెండురోజులకొక మారైన మనింటికొచ్చి నేను అన్నం, రొట్టెలు, మిఠాయి పెడితె తినిపోతుండె. సర్కిలురెడ్డి ఈ ఊళ్ళల్ల వచ్చినప్పుడల్ల పోరగాళ్ళందర్నీ దొరికినట్టు లోప లేసి గొడ్లను బాదినట్లు బాదుతుండె. ఊరు మొత్తం తాతకు ఖిలాఫయిపోయింది. అంత అల్లకల్లోల మాయె. ఎవ్వాళ్ళకు మూడో కంటోనికి తెలియకుండ ఆగం చేసిండు సర్కిలు. మొగోళ్ళందరూ గుట్టలు పట్టుకునిపోతే, సీఆర్పీవోళ్ళు ఆడోళ్ళని బిడాయించారు. అందరకందరు తాతమీద, ఆయన కుంటుంబం మీద అగ్గిమీద గుగ్గిలమైపోతుండ్రమ్మా" అని పూస గుచ్చినట్లు ఊరిలో తమ పరిస్థితి గురించి చెప్పింది. ఎంత ప్రమాదంలో ఉన్నారో జయకూ అర్థమైంది.

"అమ్మమ్మా! రష్యాలో కూడా స్టాలిన్ అనే ఆయన చాలా క్రూరుడు. ఆయనకు ఎంతో శక్తి. తనకు అడ్డువచ్చిన వాళ్ళను చంపించాడు. సహనం లేదు. తనకి దాసోహం అనని వాళ్ళమీద దయలేదు. తన సహచరుల మీద కూడా అభిమానం లేదు. తానూ లెనిన్ అంత గొప్పవాడిననుకునేవాడు. కానీ, ఆ మహామహుని దయ, మానవత్వం ఈయనలో లేవు. అయినా, తాను ప్రపంచానికి దేవుడివలె అన్ని చోట్లా వ్యాపించాలన్నాడు. తన శిలా విగ్రహాలు ప్రతిమూలా పెట్టించాడు. ఆయన సమక్షంలో ఎవ్వరూ నోరు మెదపడానికి లేదు. మెదిపితే తలకాయ లేచిపోయిందన్నమాటే. స్టాలిన్ నోట్లో నుంచి వచ్చిన ప్రతి మాటా అతి పవిత్రం. మనుషులకు స్వాతంత్ర్యం అంటేనే బూర్జువా అన్నాడు" అని తనకి తెలిసిన చరిత్ర చెప్పింది.

శ్యామలమ్మ నిట్టూర్చింది. ఆమెకి ఈ మాటలేవీ అర్థం కాలేదు కానీ, తాతయ్య కూడా ఎంతో దుష్టుడని అంటోందని తెలిసింది. "మీ తాత మనిషిగా ఎంతో మంచోడమ్మా! మన ఇంటి ముంగల బిచ్చానికొచ్చినోడు 'దొరా, నీ కత ఏంది' అని బెదరిస్తున్నడంటే ఓర్వలేకున్నాడు. ఈ ఇలాకా మొత్తంల తన ఇంట్లో బువ్వ తిననోడు, తాను కొలిసి ఇచ్చిన దాన్యంతో కండలు పెంచనోడు లేడని ఆయన నమ్మిండు. ఆ నమ్మకం మీద దెబ్బ కొట్టేవరకు ఉగ్రమైపోయినడు" అన్నది.

ఒక్కరోజులో ఊరి సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయ పరిస్థితి, అన్నలవల్ల తలయెత్తిన విప్లవం గురించి ఏదో కొంత తెలిసినట్లనిపించింది ఆ అప్పచెల్లెళ్ళకు. అంటే ఎప్పటికీ దౌర్జన్యమే నెగ్గుతుందా? దౌర్జన్యం చేయబోయిన నాన్నను తాము తరిమి కొట్టారే! రక్త సంబంధం ఉన్న తండ్రినే తాము అంత ద్వేషించారంటే, తమను పీల్చి పిప్పి చేసి, మృగ జీవితానికి దిగజార్చిన భూకామందులంటే యువ జనానికి మంట పుట్టిందంటే ఆశ్చర్యముందా? వెట్టి చేసినా, కండలు కరిగించి, ఎముకలు పిండి చేసుకుని, పసిజీవితాలను బుగ్గి చేసుకొని, ఏళ్ళకి ఏళ్ళు తరతరాలు మట్టిలో బతుకుతూ, మట్టిలోనే కలిసినా కనికరం ఉందా? ఏమిటా అహం, ఏమిటా అధికారం, జులుం, కసాయితనం, ధనమదం, కుల మదం, వర్గ నవాబు గిరీ? ఇంత లోతుగా ఆలోచించి, జయ తన భావాలు చెల్లెళ్ళకు చెప్పింది. మామయ్యతో చర్చించింది. అమ్మమ్మను ఆనుకొని కూచుని, ఈ విధంగా ఆవేశంగా ఆమె మాట్లాడుతోంటే, శ్యామలమ్మ నోరు తెరుచుకుని విన్నది. "అయితే బిడ్డ! మీ తాతదే తప్పు అంటున్నవా? ఈ పోరగాండ్లు చేసేది సరైనదే అంటావా" అన్నది ఆగలేక.

"అమ్మమ్మా! ఆలోచించు. వాళ్ళ కడుపు మంట నిజం. వాళ్ళ గుండెల్లో రేగిన నిప్పూ నిజమైనదే. కణ కణమని మండుతోంది. కానీ, వాళ్ళకి దారీ తెన్నూ తోచక, మనుషులను చంపడం, దోపిడీలు చేయడం మంచిది కాదు. అమాయకులు కూడ బలైపోతారు. సంఘం చితికిపోతుంది. మానవత్వం విలువలు మసైపోతాయి. పిల్లలకి చదువులు లేక, ఆడవాళ్ళకి ఆరోగ్యం లేక, యువకులకు చేసే పనిలేక, ఉన్నా చేసుకుందామనే బుద్ధిలేక, పెద్దలకు శాంతిలేక అస్తవ్యస్తమైపోతుంది వ్యవస్థ. ఇట్లా బలిచేయడం, ఒకరి నొకరు చంపుకోవడం న్యాయమేనంటావా? ఈ భూగోళం మీద ప్రతి ఒక్క దేశం ముందుకు పోయి, కొత్త కొత్త సుఖాలను సృష్టి చేసుకుంటున్నాయి. మన ఈ పవిత్ర భారతదేశంలోనే కొన్ని ప్రాంతాలలో కిరాతకమైన బతుకునే ఖాయం చేస్తోంది. కత్తితో, తుపాకీతో ఎవరిని ఎవరు దారిలో పెట్టగలరు" అని సవాలు చేస్తున్నట్లు అడిగింది.

ఇంతకీ జయ ఎవరిది తప్పంటోందో ఆమెకు తెలియలేదు. పాపం ఆ పెద్ద ముత్తయిదువ ఏం చెబుతుంది? తన కళ్ళ ముందు ఏమి ఘోరాలు జరుగుతాయో అని వణికిపోతోంది.

> **"అమ్మమ్మా! ఆలోచించు. వాళ్ళ కడుపు మంట నిజం. వాళ్ళ గుండెల్లో రేగిన నిప్పూ నిజమైనదే. కానీ, వాళ్ళకి దారీ తెన్నూ తోచక, మనుషులను చంపడం, దోపిడీలు చేయడం మంచిది కాదు."**

ఒక పొద్దున్నే ఒక వార్త వచ్చింది. వైకుంఠరావు ఊరికి దక్షిణాన కడుతున్న ఇల్లు కూలగొట్టి , గోడలు మాత్రం ఉంచారు అన్నలు. భూములన్నిటిలో ఎవరైనా కొంటే ఖబడ్దార్ అని ఎర్ర జెండాలు పాతారు. కొన్నవాళ్ళను లేపేస్తామని అక్కడా చిట్టీలు పెట్టారు. వైకుంఠరావుకి పంతం ఎక్కువైంది. పోలీసులని, ముఖ్యంగా సర్కిలు రెడ్డిని అడ్డుపెట్టుకొని, వాళ్ళని బాగా దువ్వి తనకు ప్రత్యేక రక్షణ ఏర్పాటు చేసుకుందామనుకున్నాడు. కానీ, పొంగెత్తి వస్తున్న జనవాహిని ముందు పదిమంది పోలీసులనగా ఎంత? వారెవరు, వీరెవరు. అందరిదీ ఒకే భాష, ఒకే జాతి, తమ లాగే వారు జొన్న అంబలి తాగి పెరిగి పెద్దయినవాళ్ళే. తమతో కలిసి కాయ. కసురు పంచుకుని తిన్నవాళ్ళే. అయితేనేం, ఈ విప్లవం వల్ల పగవారైపోయినారు. పోలీసులు శత్రువులు. న్యాయం విచారించకుండా పిట్టలలాగ దళం వారిని కాల్చి చంపుతున్న ఆ పోలీసు అధికారులు పరమ శత్రువులు. వారి అండ చూసుకొని, ఎత్తులకు పైయెత్తులు వేసి, అడవిని సొంత సామ్రాజ్యంగా అనుకుంటున్న భూస్వాములు అందరికంటే పెద్ద శత్రువులు.

ఎన్‌కౌంటర్లు జరుగుతున్నాయి. ఒకసారి ఎనిమిది మంది కుర్రవాళ్ళు - ఎనిమిదిమంది, ఆశల కుసుమాలు వికసించని చిన్నారి బాబులు నేల కూలారు. అడవిలోని ఎండాకులపైన వారి రక్తం స్రవించి, ఎండిపోయి చారికలైంది. పోలీసుల చేతులు తీట వదుల్చుకున్నాయి.

పది రోజుల తర్వాత వైకుంఠరావు ఇంటికి వచ్చాడు. ముగ్గురు మనుమరాళ్ళను చూసి మురిసే స్థితిలో లేడాయన. వాళ్ళ పేర్లు కనుక్కుని ఏమేమి చదివారో తెలుసుకుని "మా ఊర్లు బాగున్నాయా" అని ఒక నవ్వు తెచ్చి పెట్టుకుని పలుకరించాడు. కానీ, ఆయన జీవన్మరణ సమస్య మధ్య కొట్టుకుంటున్నాడు. పిల్లవాళ్ళకు దాసోహమని వాళ్ళు ఆడించినట్లు ఆడలేడు. వారడిగినంత డబ్బులు ఇవ్వడానికి తన దగ్గర లేవు వాస్తవానికి. పోలీసులు తనని ఎంతవరకు కాపాడగలరో తెలియదు. పల్లెలో ఈ చివర నలుగురు పట్టుబడితే, ఆ పల్లె ఆ చివర పదిమంది విజృంభిస్తున్నారు.

ఆ రాత్రి పెద్ద పేలుడు చప్పుడు వినబడింది. సర్కిలురెడ్డి బలగం అడవిలోని దౌర్జన్యకారులను గాలించడానికి బయలుదేరింది. ఆ సంగతి అన్నలకి తెలిసింది. చిన్న వంతెన దగ్గర మందుపాతరతో జీపు ఎగురకొట్టారు. ఎనిమిదిమంది పోలీసులు పోయారు. సర్కిలు రెడ్డి, వైకుంఠరావుకి ఎంతో కావలసినవాడు. కన్ను మూశాడు.

ఆ కుట్ర పన్నినవాళ్ళు ఎవరో, ఏ దళంలోని సభ్యులో పోలీసులకి తెలుసు. వైకుంఠరావుకి కబురు తెలిసింది. వివరాలు తెలిశాయి. తునాతునకలైన కాళ్ళు, చేతులు, మొండాలు, ఆకాశంలోకి చూస్తున్న తేలవేసిన కళ్ళు, భయానక దృశ్యం చూసి వచ్చినవాళ్ళు వర్ణిస్తే విన్నాడు. తాను ఆ దరిదాపులకి వెళ్ళే ప్రశ్నేలేదు. ఇప్పటికే ఆయన ఇన్‌ఫార్మర్‌గా, బాగా తినబెడుతున్న దగుల్బాజీగా అన్నలు గుర్తించారు. కొన్ని రోజుల క్రితమేగా కొందరు కుర్రవాళ్ళు, దళంలోని వారు ఔటయినారని సంతోషించాడు. కానీ, వారిలో కక్ష రగిలి పోలీసులపైన బదులు

తీర్చుకున్నారు. దెబ్బకు దెబ్బ, మరణానికి మరణం బదులు తీర్చుకున్నారు.

శ్యామలమ్మ, రాజేశ్వర్, మనుమరాళ్ళు అందరూ వణికిపోయారు. తమ నెత్తిన ఉందనుకున్న ప్రభుత్వ పోలీసు గొడుగు ఎగిరిపోయింది. తమను కాపాడు తోందనుకున్న అభయహస్తం వేలు, కీలు ఊడిపోయింది. పత్రికా ప్రకటనలు, ఘాతుకాన్ని నిరసిస్తూ ఉపన్యాసాలు, ఎర్రని మరకల ఫోటోలు, సంతాప వచనాలు, ప్రభుత్వ లాంఛనాలతో అంత్యక్రియలు అన్నీ అయినాయి. ఒక వారం తరువాత చనిపోయిన సర్కిలు రెడ్డి బంధువు వచ్చి, "దొరా! నీకు సాయం నేనుంటనుగానీ, రిటన్‌గా ఏమిస్తవో చెప్పు. నువ్విచ్చే దాన్ని బట్టి ఈ చుట్టుముట్టి ఉన్న అన్నలందర్నీ లేపేస్తా. ఇంక నీకు పరేశాన్ ఉండదు. నీ దిక్కు వచ్చే వాడుండడు" అని చెప్పాడు. వైకుంఠరావు వేరే గతిలేక, తనని బెదరిస్తున్న వాళ్ళమీద కంప్లయింట్ రాసిచ్చాడు. రెండూళ్ళకూ మధ్య పోలీసు బలగం చేత క్యాంపు పెట్టించాడు. పోలీసు రికార్డులలోకి ఎక్కిన అన్నల పేర్లు కచ్చితంగా రాసిన వైకుంఠరావు శాశ్వతంగా బయటపడిపోయి, వాళ్ళ పక్షం అని అందరికీ తెలిసిపోయింది. "మా మీన కంప్లయింట్ రాస్తవ" అని వాళ్ళకి ఉగ్రంగా కోపం వచ్చింది.

ఏ క్షణాన ఎక్కడ తుపాకీ పేలుతుందో తెలియదు. ఎవరిని పగబట్టి మందుగుండు, బాంబులు పెడతారో తెలియదు. ఈ రోజు కనబడ్డ మనిషి రేపుంటాడో లేడో తెలియదు. వెల్లువలా ఆవేశం వచ్చిందంటే ఏ ఊళ్ళో జనం మీదపడి ఏం దోచుకుంటారో తెలియదు. ఎన్‌కౌంటరో, దాడో, ఊచకోతో, వెన్నుపోటో, పట్టపగలు నడివీధిలో హత్యో - అన్నీ సాధ్యమే. పద్ధతి ఏదైనా, పేరు ఏది పెట్టినా పర్యవసానం ఒకటే- చావు. నిలువునా ప్రాణాలు కళ్ళెదుటనే తీసేసి, బొందలో పడేయడమే. ఇందులో ఆటవిక న్యాయం ఉందా? మృగరాజ్య విధానం ఉందా? ఎవరు ఎవరి కోసం, ఎందుకోసం, ఏ లక్ష్యంతో ఈ మారణహోమానికి దిగుతున్నారో విశ్లేషణ ఆరంభించేసరికి వందలు పోతున్నారు. చర్చ ప్రాథమిక దశకు వచ్చేసరికి వేలకొద్దీ ప్రాణాలు గాలిలో కలిసిపోతున్నాయి. జనాభా లెక్కల్లో పెద్ద మార్పులు వచ్చేస్తున్నాయి.

ఆ కారులో వరిపంట ఇబ్బడి ముబ్బడిగా పండింది. వర్షాలు భారీగా కురిశాయి. బావుల్లోనూ నీరు పుష్కలంగా ఉంది. కరెంటు కోతలూ తక్కువే. అప్పటికింకా వైకుంఠరావు పాలేళ్ళు విప్లవం ప్రకటించలేదు. కాస్త ఒదిగి పని చేశారు. బంగారు పంట ఇంటికి చేరాక హారతులిచ్చి, ఎడ్లకు పసుపు కుంకాలు పెట్టి ఆహ్వానించుకొన్నారు, దొరసాని శ్యామలమ్మ. ఆమె పట్నం మనుమరాళ్ళు.

ధాన్యం కొట్టాలు నిండాయి. గుమ్మిలో ధాన్యం పెట్టి, పైన పెండపూసి, పురి కట్టారు. ఇదంతా అయేసరికి బాగా పొద్దుపోయింది.

వైకుంఠరావు పక్క చూపులు చూస్తూ, మధ్య మధ్యలో దర్జా మరువక గర్జిస్తూ పని పూర్తి చేయించాడు. ముంగిలి ఊడ్చి, నీరు చల్లి, ముగ్గులు పెట్టారు దాసీవాళ్ళు. ఇంట్లోను, పెరట్లోను ఉన్న దీపాలన్నీ వేశారు. గుమ్మం ముందర ఉన్న మల్లె పందిరి కింద చెక్క బల్ల మీద బాలీసులు వేయించి పడుకున్నాడు వైకుంఠరావు. పక్కన అరుగుమీద పరుపు వేసుకుని రాజేశ్వర్. నమ్మకస్థులైన ఇద్దరు పాలేళ్ళు ఫాటక్ దగ్గర చాపలు, కంబళ్ళు వేసుకొని కావలి పడుకొన్నారు. "తలుపులు గడియ పెట్టుకోండి" అని వైకుంఠరావు కేక వేయగానే చప్పుడు చేయకుండా పందిరి పక్కె మంచం మీద అక్కచెల్లెళ్ళు ముగ్గురు పిల్లుల్లాగా ఒకరి మీద ఒకరు చేతులు, కాళ్ళు పడేసుకుని పడుకున్నారు. వాళ్ళ కళ్ళు నక్షత్రాల్లాగ, దీపాల కాంతులు పడి మెరుస్తున్నాయి. తలకాయలు తాటికాయల్లా కోసి పడేస్తున్న ఈ సీమలో, ఎంత ధైర్యంగా పడుకున్నాము అనుకుంది జయ. శ్యామలమ్మ వేరే గదిలో పడుకుంది.

చాలా రాత్రయింది. కుక్కలు మొరిగాయి. కీచురాళ్ళు అరుస్తున్నాయి. ఉన్నట్లుండి హడావిడి. పాలేళ్ళ కేకలు, మగగొంతులతో నినాదాలు. మెలకువ వచ్చినా కిక్కురుమనకుండా పడుకున్నాడు వైకుంఠరావు. బొంగురుపోయిన కంఠంతో కేకలు. శ్యామలమ్మ బిగ్గరగా అరుస్తూ మనుమరాళ్ళను లేపింది. వాళ్ళు లేచి ముందు గదిలోకి వచ్చారు. కాగడాలు, బ్యాటరీలైట్లు, పెద్ద వెలుతురులో పాతిక, ముప్పైమంది కుర్రవాళ్ళు. కాలయముళ్ళలా వాళ్ళు తమ మీదకు సాయుధులై వస్తోంటే పాలేళ్ళు ఇద్దరూ వాళ్ళని కొట్టడానికి చిన్న రాయైనా దొరకక లోపలకు పరుగెత్తుకొని వచ్చారు. వైకుంఠరావు దగ్గర పిస్తోలు లేదు, లైసెన్సు లేదు. తుపాకీ అసలే లేదు. పై పంచె భుజాన వేసుకొని, కళ్ళ జోడు సవరించుకుంటూ అటు ఇటూ దూకడం తప్ప ఏమీ చేయలేకపోతున్నాడు.

"దొరా! బండ్ల కొద్దీ ధాన్యం తెచ్చుకున్నవేం? అది కాలబెట్టనికి వచ్చినం. నీకు బుద్ధి చెప్పనికే వచ్చినం" అంటూ వాళ్ళంతా ముంగిట్లోకి వచ్చి ఎగబడ్డారు. తోసుకుంటూ, చొక్కా చేతులూపుతూ భయంకరంగా యుద్ధం చేయడానికి సిద్ధమైన యోధుల్లా ఉన్నారు.

"పోలీసులతో చెప్పి, మావోళ్ళను కాల్పిస్తవా? బొక్కలు ఇరక్కొట్టించి, లాకప్‌లో ఏయిస్తవా? నోరు లేని జీవాలను బాదినట్లు బాదిపిస్తవా? ఇహ నీవీడ ఉండే పనిలేదు. అడ్డులే. మేం మనుషుల్ని కాల బెట్టడం ఇప్పుడే షురూ చేస్తున్నం. ముంగల ధాన్యం తగులబెడతం. ఆ కొట్లకు అగ్గి పెడతం. ఈ ఊరికి నిప్పంటిస్తం. తిండిగింజలు లేకుండ ఎట్ల నకనక లాడాల్నో, సావాల్నో నీకు ఎరికైతది" అని రక రకాలుగా, వేర్వేరు గొంతుకలతో అరిచారు.

వైకుంఠరావు వణికిపోతున్నాడు. గజగజమనే దవడల్లోంచి మాటలు రావడం లేదు. శ్యామలమ్మ ముందు సావిట్లోంచి బయటకు వచ్చింది. వైకుంఠ రావు నిలబడ్డ బల్ల పక్కకు వచ్చింది. నిండా కొంగు కప్పుకుంది. జుట్టుముడి బిగించుకుంది. వీళ్ళు తన కొంపకు, సంపదకు, సౌభాగ్యానికి నిప్పు పెట్టడానికి వచ్చారు. ఆమె కళ్ళల్లోకి ఒక అరుణిమ వచ్చింది. శివదేవి వలె శక్తి పుంజుకొంది. ***(ఇంకా ఉంది)***

జన సంద్రంలో రక్త తరంగం

■ తురగా జానకీరాణి

(కిందటి సంచిక తరువాయి)

ఒరేయ్! ఆ వడ్లు కాలబెడితే మీకే మొస్తుందిరా, బూడిద! కాలిన నల్ల బూడిద తింటావుర నీవు? మాది మసి అయితే చాలుననుకుంటున్నావుగాని, నీ చేతిలోకి వచ్చేది ఏముందిరా? ఆలోచన చేసినవా? అన్నం కాలబెట్టుకుంటార్రా ఎవరైన? పిచ్చి లేచినోళ్ళు కూడ అన్నం కండ్లకు అద్దుకుని తింటారురా! మాది పోయిన మాకు మంజూర్‌గానీ, నీ పొట్టయిన నిండితే చాలనుకుంటానురా" అన్నది.

గుంపులోని కుర్రాళ్ళలో ఏదో ఒక ఆలోచన. ముఖాలు చూసుకుంటున్నారు. శ్యామలమ్మకూ వారి ఆలోచన అర్థమౌతున్నది. కట్టె తీసి చావగొట్టే దొరతో లడాయి పెట్టుకోవడం తేలిక. కాని ఈ తల్లితో ఎట్ల మాట్లాడేది?

"సూడరా! నీవొచ్చి 'మా ఇండ్లల్లో గింజలు నిండుకున్నయి, రెండు సంచులు కొలిసి పొయ్యి' అంటే నేను ఇవ్వకుందునా? మాది, మీది అనకండిరా బిడ్డలూ! ఇస్తరాకులేసి అన్నం పెట్టి పెట్టి ఈ సేయి సూడరా ఎట్ల మెత్తగైపోయిందో! ఇదుగోరా ధాన్యం కొట్టు తాళంచేయి. మీకు కావలసివి తీస్కపొండి. ఆ నూనె దివ్వె ఆవల బెట్టండి" అని వైకుంఠరావు దగ్గర్నుంచి తాళాల గుత్తి తీసి వాళ్ళవేపు పడేసింది.

ఆయన నిర్ఘాంతపోయి చూస్తున్నాడు. "ఇన్నొద్దులు దొరపడక పారిపోయినాడను కుంటున్నరా? ఆయనకు పానం బాగలేదు. మీ గురించి ఆలోచించి, ధిమాక ఖరాబైంది. పట్నంల దవాఖానాలో షరీకై నిన్ననే వదిలి వచ్చిండు. ఆయన్నేమీ అనకండి, పానానికే ముప్పు రాగలదు. ఆయన బాగుంటేనే నేను బతికేది" అంటూ కంఠం రుద్ధమై మాట రాక ఆగిపోయింది. జయ, అమ్మమ్మ కరుణారుణ వదనం వంక చూస్తున్నది. కుటిలత, దోషమూ లేని ఆమె ముఖం వెన్నెల కాస్తున్న జాబిల్లిలా ఉన్నది. ఆ కౌముదీ మధురిమ ధారలై, ఆ పిల్లలందరి మీదా కురుస్తున్నట్లుంది.

వారు తలలు వంచుకున్నారు. "మా ఆడపిల్లలు బెదిరిపోతున్నారు. అరసేతిలో ప్రాణాలెట్టుకుని ఎంతకాలం బతకాలి? వందల ఏండ్లు మా తాతలు, తండ్రులు, మీ తాతలు, తండ్రులు సోపత్తుగ ఉండలేదురా? ఇప్పుడు కానికాలం వచ్చిపడింది. మేము ఎట్టయిన బోతం గానీ, మీకు బూమి దున్ననికి, పంటలు వేసి పండించడానికి వస్తదంటరా? రాదు. మీకు ఆ భూమాత మీద ప్రేమ లేదు. సేద్యం లేక, సదువులు లేక ఎందుకురా సెట్టును, పుట్టను పట్టి తిరుగుతున్నరు? నా మాట ఇనుండ్రి. సదివి బాగుపడండి. పోలీసోళ్ళకి సదువుంది. ఆఫీసర్లకు సదువుంది. మా ఇంటి ఆడుబిడ్డలకు సదువుంది. మీకు అదే లేకుంటే వాండ్లతో కయ్యానికి ఎట్ల పోతరు? నిలబడి మాట్లాడడానికి ఏమొస్తుంది" అంటూ ఆమె ఉపదేశం చేస్తోంటే కళ్ళప్పగించి విన్నారు.

"సిన్న దొరా! ఈ తల్లి మొకం చూచి మిమ్మల్ని ఏమీ అంటలేం. ముందు ముందు రోజులు ఇట్ల నడవయి" అన్నాడొకతను. నేల మీద నుంచి తాళం చెవితీసి అతని మీదకు విసిరాడు. రాజేశ్వర్ వణికిపోతూనే ఆ తాళం చెవి తీసుకుని, భయంతో పాలిపోయిన ముఖంతో వాళ్ళవంక చూస్తున్నాడు.

శ్యామలమ్మకి ఇప్పుడు పట్టు చిక్కింది. అన్నార్తులైన ఆ బిడ్డల్లో ఎక్కడో వడ్లగింజెత్తు మానవత్వం పొడచూపుతోందని గ్రహించింది. మైకం దిగి మనుషులవుతున్నారు. "రాజేశ్వర్! చూస్త వెందుకు? ఖాళీ సంచులు చూసి, అందరకూ తలా సంచి నింపి ఇచ్చేయి! పో బిడ్డా" అన్నది. ఆ గొంతులో మార్దవం, గాంభీర్యం, ఆజ్ఞ! రాజేశ్వర్ ఆ పనికి దిగాడు. వైకుంఠరావు బల్లమీద కూలబడ్డాడు. చావుకి అంగుళం దగ్గరగా పోయి, వెనుతిరిగి వచ్చినట్లయింది. పంట యావత్తు సర్వనాశనం చేసి, తనను గొడ్డలితో నరికి పోగులు పెట్టకుండా, తన భార్య, ఆ సాధ్వి ఎలా ఆపిందో ఆయనకింకా అవగతం కావడం లేదు.

ఎప్పటికో వెళ్ళారు ఆ కుర్రాళ్ళు. వాళ్ళలో పెద్దలూ ఉన్నారు. ఒంటి మీద సరిగా బట్టలు లేక, పగుళ్ళు, పుళ్ళు నిండిన కాళ్ళకు చెప్పులు లేక, సంస్కారం లేని చింపిరి తలలతో- రెప్పార్పని వారి చూపులలో ఏ భవిష్యత్తు ఉన్నది? రేపటి గురించిన ఆశలు ఆ గుండెలలో అంకురిస్తాయా?

జయ విస్తుపోయి చూస్తున్నది. మానవ జీవితంలోని ఒక కెరటాన్ని చూసి, దాని అంచుల ఉద్ధృతం చూసి ఉక్కిరిబిక్కిరవుతున్నది.

చెల్లాయి లిద్దరూ కదలని చిరులతల్లా అక్కను అంటిపెట్టుకుని ఉన్నారు. అలాగ గుమ్మం దగ్గర జారి వాళ్ళు నిద్రపోతోంటే రాజేశ్వర్ లేపి లోపలకు వెళ్ళమని సైగ చేశాడు.

"భయం మామయ్యా" అన్నది జయే బిక్కగా.

"భయం లేదమ్మా! భద్రకాళిలా మీ అమ్మమ్మ మనకు అభయమిస్తోందమ్మా" అన్నాడు. అతని కళ్ళు

చిత్రాలు: నర్సిం

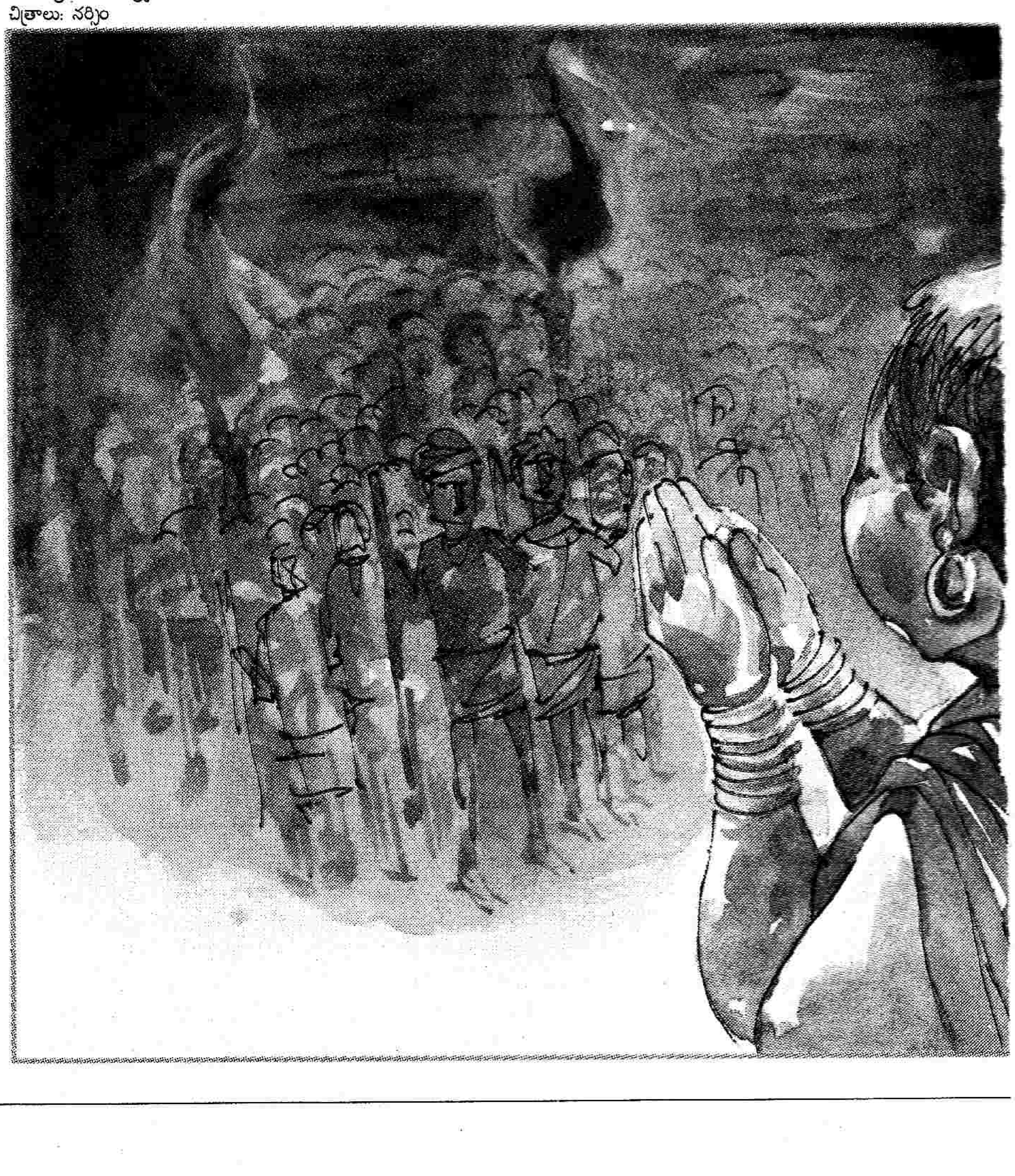

దుఃఖంతో, అవమానంతో, సంశయాల బరువులతో ఉబ్బిపోయినాయి.

తెల్లగా తెల్లారాక పిల్లలు లేచారు. శ్యామలమ్మ పూనకం దిగినట్లు నీరసంగా పీటమీద కూర్చుని పెరట్లో చెట్లవంక చూస్తోంది. దాసీలు వచ్చారు. వారి సాయంతో వంటకి దిగాలని జయ సిద్ధపడింది. ఊరిలోని వారెందరో కదిలివచ్చారు. రాత్రి జరిగిన సంగతి కథలుగా చెబుతున్నారు. పోలీసులని పిలుద్దామని ఎవరో అంటే వైకుంఠరావు దణ్ణం పెట్టాడు. నోట్లోంచి మాట రాకుండా వంటింటి వైపు శ్యామలమ్మ వంక చూపించాడు. దొరసాని దేవతే అయింది ఆపూట ఆ ఊరివారందరికీ.

భోజనాలు, ఫలహారాలు అయినాయి. జయ తానింక వెళ్ళాలనీ, అమెరికా నుంచి ఏమి సమాచారం వచ్చిందో తెలుసుకోవాలనీ అన్నది. చిన్నవాళ్ళకి కూడా సెలవులైపోయినాయి. "అంత దూరం ఒక్కత్తెవీ పోతావా జయా" అని మనుమరాలి ఒళ్ళు తడిమి గారాంగా దగ్గరకు తీసుకుంది. జయ నవ్వింది.

"ఎన్ని దేశాల్లోనో విమానంలో తిరిగింది అమమ్మా! దానికేం భయం? పైగా ఇప్పుడింక బావ సాయం ఉంటాడు కదా" అన్నది చెల్లెలు. జయకి ఆ మాటకి సిగ్గు వచ్చేసింది. ఆ లేత్రాయపు అందం చూసి శ్యామలమ్మ సంతోషపడిపోయింది.

"అందంగ ఉంటడా తల్లీ - ఆ పెండ్లి పిల్లగాడు" అనడిగితే, జయ తలూపింది. తలవంచుకుని బొటబొటా కన్నీళ్ళు కారుస్తో, "నేను తిరిగి ఎప్పుడు మిమ్మల్నందర్నీ చూడ్డానికి వస్తానో, అతనిని నీకు ఎప్పుడు చూపిస్తానో? నాన్న రాక్షసుడిలా ఉండబట్టి, పెళ్ళి ఆయన పెత్తనంలో చేయిద్దామన్నా పరువు పోతుందని. వాళ్ళు చేస్తామంటే సరేనన్నాను. వాళ్ళు అంతమంది వచ్చేకంటే నేను ఒక్కతెనే వెళ్ళడం మంచిది కదా అమ్మమ్మా? అమ్మ ఉండగానే, మేము మీదగ్గరకి వచ్చి ఉంటే ఎంత బాగుండేదో అమ్మమ్మా! మేమింక ఈ వేళ వెళ్ళిపోతాం" అన్నది.

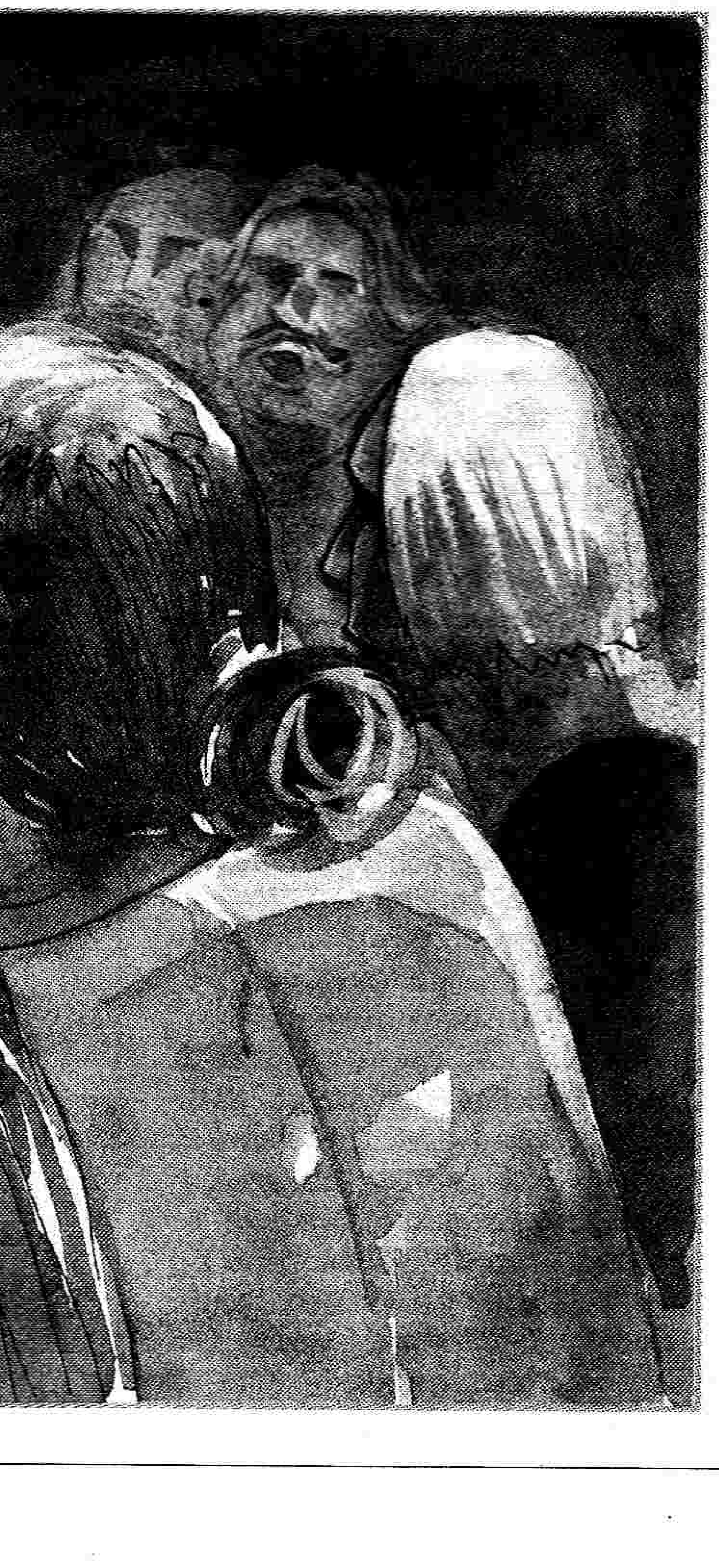

మధ్యాహ్నం రెండు గంటల కల్లా మిఠాయిలు, పళ్ళు, ఎండు కర్జూరాలు, సీమ బాదంకాయలు, పటిక బెల్లం, అరవిచ్చిన మల్లెపూలు అన్నీ సిద్ధం చేసింది శ్యామలమ్మ. పీటమీద కూచో బెట్టి పసుపు, పారాణి పూసి, తలలో కనకాంబరాలు, మరువం కట్టిన మాల తురిమింది. తన కెంపుల అడ్డిగ తీసి, జయ మెళ్ళో పెట్టి, రెండువేల రూపాయలు చేతిలో పెట్టి, 'చీర కొనుక్కో' అని చెబుదామని నోట్లోంచి మాట రాక, ముత్యాలుగా రాలే కంటి చుక్కలతోనే దీవించింది.

అమ్మమ్మా! మీరిక్కడ ఉండొద్దు. అమ్మమ్మా, మామయ్యా మా దగ్గరికి మీరు వచ్చేయండి" అని పిల్లలు ముగ్గురూ ప్రాధేయపడ్డారు. తరువాత వస్తామని వాళ్ళు చెప్పారు. తాతయ్యకి దణ్ణాలు పెట్టారు. తనకు దూరమై ముందు వెళ్ళిపోయి, ఆ తరువాత తాను దూరం పెట్టిన గారాల కూతురు కళ్ళల్లో, గుండెల్లో మెదలి పులిలాంటి వైకుంఠరావు కూడా కరిగి, కంట నీరు పెట్టుకున్నాడు. తన పెళ్ళి విషయమంతా చెప్పింది జయ. ఆయన మనఃస్ఫూర్తిగా ఆశీర్వదించాడు.

రాజేశ్వరరావు పట్నంలో దింపి వస్తానని బయలు దేరాడు. అలా మామయ్య రావడం ఆ పిల్లలకూ బాగున్నది.

ఆ తరువాత రెండు వారాల్లో జయ ప్రయాణమై అమెరికా వెళ్ళిపోయింది. చెల్లెళ్ళకి చదువులు చెప్పిస్తాననీ, తానే పెళ్ళిళ్ళు చేస్తాననీ ఎంతో తాపత్రయపడుతూ, వాళ్ళకి ధైర్యం చెప్పింది. తనని అయస్కాంతం లాగ ఆకర్షిస్తున్న వివాహం, సంస్కారవంతులైన ఆ కుటుంబం, భువి మీద స్వర్గమని అందరూ అంటుండే ఆ అమెరికా ఎలా వదులుకోవడం, వదిలితే కూడా తనకి ఇవతల ఏముంది? తాను పైకి వెడితే, తన వాళ్ళనీ పైకి తీసుకుని రావచ్చు.

పిల్లికూనల్లాగ బతుకుతున్న చెల్లెళ్ళిద్దరూ అక్క చేసే ఫోన్ కోసం, పంపే 'ఈ-మెయిల్' కోసం అనుక్షణం ఎదురు చూడడమే. అక్క అమెరికాలో మెడిసిన్ కోర్సులో చేరడానికి ప్రయత్నిస్తోంది. ఆమె పెళ్ళి వీడియోలు, ఫోటోలు, ఇంటర్‌నెట్ ద్వారా చూశారు, అందుకొన్నారు. గంటలకు గంటలూ వాటిని చూస్తూ ఆనందించారు.

రెండు మూడు నెలలు తరువాత వాళ్ళు జయకి ఉత్తరం రాశారు. నాన్న ఆరోగ్యం బాగుండక ఆస్పత్రిలో చేరాడనీ, చూసివచ్చామనీ, అమ్మమ్మ, తాతయ్య కూడా ఊరు వదలి పట్నంలో పెద్ద ఇల్లు తీసుకున్నారనీ. జయకి మొదటి వార్త వినగానే ఇంక అవతారం చాలిస్తాడేమో ఆయన అని చటుక్కున తట్టింది. అలా తాను అనుకోవచ్చునా అనే సందేహం కలిగే లోపే, రెండోవార్త అమిత సంతోషం కలిగించింది. వాళ్ళు అక్కడి నుండి బయట పడ్డారని, దినమొక గండంగా బతుకనవసరం లేదని. మకుటం లేని మహారాజులా దొర బతుకు సాగించిన తాతయ్య సిటీలో అనామకంగా ఎలా ఉంటాడోనని దిగులు వేసింది. అమ్మమ్మ ఆనాడు వీరోచితంగా, సుందర తేజోమయ రూపంగా అంతమంది కుర్రాళ్ళని, విప్లవ నినాదాలు చేస్తూ, కొంపకు, యజమానికి నిప్పెడతామని వచ్చినవాళ్ళని నిలవేసిన ఆ దృశ్యం తాను మర్చిపోలేదు.

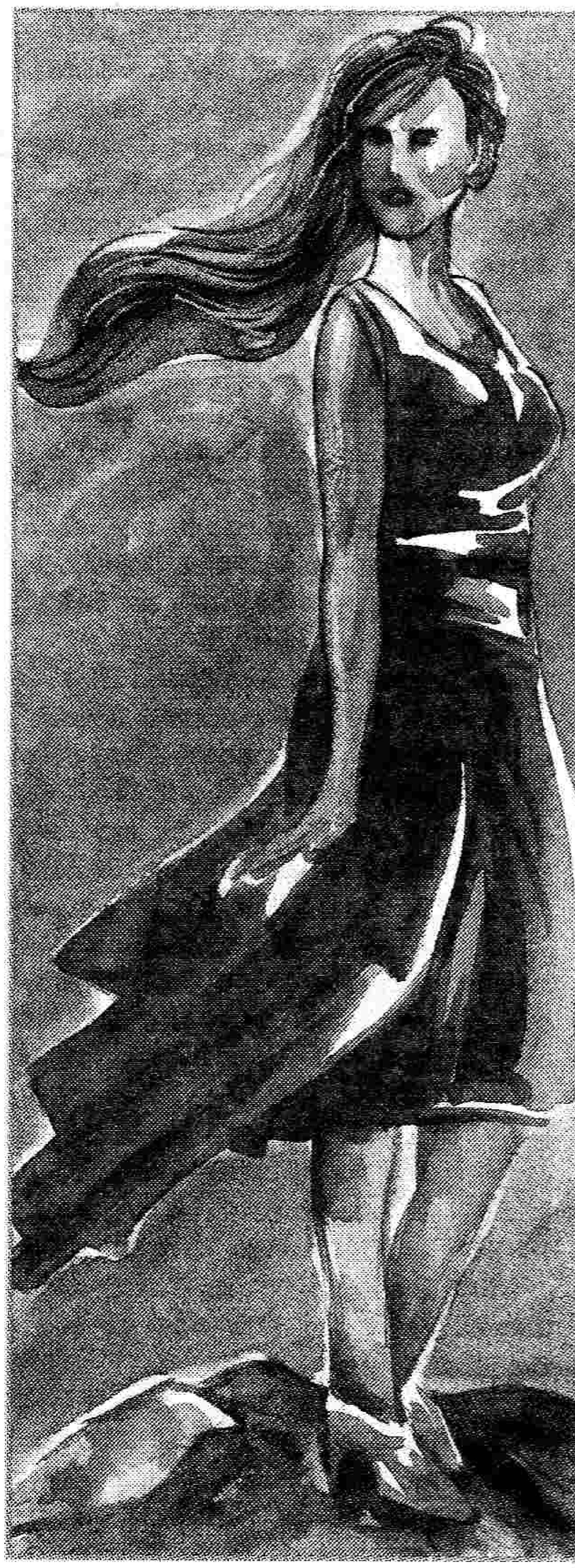

కొండమీద కూచున్నట్లు, అల్లంత దూరాన అమెరికాలో ఉన్న తాను ఆ కుగ్రామంలో చెలరేగిన అశాంతిని ఎలా అవగతం చేసుకోగలదు? ఆ పిల్లవాండ్ల, విప్లవకారుల నాడిలో, రక్తనాళాల్లో ఉద్ధృతంగా కొట్టుకుంటున్న జీవితాశ ఏమిటో అర్థమౌతుందా? వారి కడుపు మంటల వెనుక గల భౌతికపరమైన వైద్య కారణంగానీ, మానసికమైన జ్వాలకు మూలంగాని తనకు తెలుస్తుందా?

రష్యాలో ఉండగా జయ విస్మయకరమైన మార్పులు చూసింది. సమూలంగా వ్యవస్థ పిల్లి మొగ్గవేసి, తిరిగి వేర్వేరు రూపాల్లో నిలబడడం

అమ్మమ్మ ఆనాడు వీరోచితంగా, సుందర తేజోమయ రూపంగా అంతమంది కుర్రాళ్ళని, విప్లవ నినాదాలు చేస్తూ, కొంపకు, యజమానికి నిప్పెడతామని వచ్చిన వాళ్ళని నిలవేసిన ఆ దృశ్యం తాను మర్చిపోలేదు.

చూసింది. తన చిన్న బుర్రకి అర్థమైన 'పెరిస్ట్రోయికా' - అంటే పునర్నిర్మాణంట - 'గ్లాస్‌నోస్త్' - అంటే పారదర్శకత, బహిరంగతట - నలుగురికీ అన్ని విషయాలు తెలియాలని ప్రకటించారు. అన్ని సంబంధాలకు పునాది ఆర్థికమే అని నమ్మి నిర్మించిన ఆ మహా మేరువు కూడా విచ్చి కూలిపోయింది. అన్ని సంబంధాలకు మూలం మనిషి మనసే, స్వార్థపంకిలంతో నిండిన చర్యలే అని నిర్వచించడానికి వారికి సాహసం చాలలేదా? భౌతికమే గానీ, ఆధ్యాత్మిక సత్యాలకు అన్వేషణ ఆరంభం కాని అయోమయ ప్రపంచమది. "నేను - అహం" అనే మూలంతో నాటుకున్న ఆ స్వార్థంలోంచే మనిషి ఆలోచన, జీవన సమరం ఆరంభమౌతోందని స్పష్టంగా గ్రహించని ఆ విదేశీయుల చరిత్ర వంక మనం ఎందుకు చూడడం లేదు? పాఠాలు నేర్చుకోవడం లేదు? లోలోపలి జ్ఞానం వెలికి వచ్చి మనకెందుకు అక్కరకు రావడం లేదు?

"నాయనలారా, ఈ గింజలు మనందరివీ, కలిసి తిందాం రండి. దొర వీటికి కాపలాదారు మాత్రమే" అని బాపూ చెప్పిన ధర్మకర్తృత్వ సిద్ధాంతాన్ని శ్యామలమ్మ తన భాషలో చెప్పింది. చదువులు, ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు తెలియని ఆమె, ఉదారంగా, శాంతంగా, వివేకంతో, తనలో స్వచ్ఛంగా వెల్లుబికిన ప్రేమతో చెప్పింది. వాళ్ళకి ఆ బాష అర్థమైంది. ఆ ప్రేమ తీపి రుచి తెలిసింది. అందుకు ఆ సంసారాన్ని ఊచకోత వేయక, విడిచి పెట్టారు. కానీ, అది తాత్కాలికం. శాశ్వత పరిష్కారం వేరే ఉండి ఉంటుంది.

పక్షులు అందాల అడవి చెట్ల మధ్య, తల ఎత్తిన శిఖరం లాంటి ఇంటి కప్పుమీద నిర్భయంగా గూళ్ళు కట్టుకున్నాయి. ఇంటి ముంగిట దీపాలు వెలిగి, గ్రామంలో తేజస్సు, కళ నింపటం లేదు. పాడుపడి బూజులు వేలాడే ఇల్లు, బీడు పడిన భూములు, చెదరిపోయిన పశువులు, మూసుకున్న కళ్ళల్లో కూడా కనుపాపల్లోనే ఆకలి. కళ్ళు తెరిస్తే ఆ ఆకలి చూపులు ఎక్కడ నిలపాలో తెలియని పసిపిల్లలు, చిన్న కూనలు, ఆధారం లేని ఆడువారు.

ఆ అన్నల దౌర్జన్యం సాధించింది ఏమిటి? అదే ఘన విజయమా? వారిని కన్న తల్లితండ్రులకు కూడా బిడ్డ ఎప్పుడు వస్తాడో తెలియదు. నెత్తురు ముద్దగా పట్టుకొచ్చి పడేస్తారో. ఏ బొందలోకైనా ఆ కట్టెను తోసి ఇంత మట్టి వేశామని చెబుతారో తెలియక అలమటిస్తున్నారు. బక్కచిక్కిన, ఓపిక లేని చేతులతో కానరాని దైవానికి మొక్కుతున్నారు.

ఎన్‌కౌంటర్లు జరిపిన పోలీసుల కథా ఇదే. అధికారంతో బలిసిన ప్రభువులు మాత్రం ప్రతి పూటా శాంతివచనాలు వల్లిస్తున్నారు.

ఇది ప్రగతి కాదు. ఇది మానవాభ్యుదయం కాదు. అమ్మమ్మలాంటి వారు చల్లని హిమం లాంటి, కౌముదీ కిరణాల స్మిత కాంతులతో లోకాన్ని నింపాలి. ప్రతి తల్లి చిలకరించిన క్షీరధారలతో ప్రతి ఒక్కరూ ప్రక్షాళనమై పునీతులు కావాలి.

చిత్రవర్ణమయ లోకంలో, యంత్రాల, చక్రాల, ఆకాశ హర్మ్యాల విద్యుత్తేజవిరాజిత పరిసరాలలో ఉన్న జయ మనసు తీరని కోరికలను కోరు తుంటుంది. తన దేశంలో తానేమీ చేయలేని నిస్సహాయతకు సంజాయిషీ ఇవ్వలేక, భూగోళంలో పవిత్ర భారతదేశం ఉన్న దిశగా చూస్తుంటుంది. ఉపనిషత్తులలో ఉపదేష్టమైన శాంతి మంత్రము "ఓం భద్రం కర్ణేభిః శ్రుణు యామ దేవాః" అని- 'జ్ఞాన ప్రకాశ యుక్తులమై శుభమైన దానినే చెవులతో విందుముగాక' అని చేతులు జోడించి నమస్కరిస్తూ ఉంటుంది. (సమాప్తం)

స్త్రీ సమస్యల సర్వస్వం

ఆర్థికవేత్త అమర్త్య సేన్ సూత్రీకరణల ఆధారంగా అనుశీలన

■ మల్లంపల్లి ధూర్జటి

ప్రపంచ జనాభాలో సగానికి మించే స్త్రీలున్నారు. ప్రపంచంలో జరిగే పనిలో మూడింట రెండు వంతులను వీరే చేస్తున్నారు. కానీ, ఆదాయంలో వీరికి పదవ వంతు మాత్రమే లభిస్తోంది. ప్రపంచ ఆస్తిలో వీరికున్నది నూరింట ఒక్క పాలు మాత్రమే. ప్రతి దేశంలోనూ అభివృద్ధి చెందినది, అభివృద్ధి చెందుతున్నది అన్న తేడా లేకుండా పురుషుల కంటే స్త్రీలే ఎక్కువ కాలం పనిచేస్తున్నట్లు ఐక్యరాజ్య సమితికి చెందిన నిపుణులు నిరూపించారు. అయినా, మహిళలకు రావలసినంత గుర్తింపు రావడం లేదు. గుర్తింపు సంగతి దేవుడెరుగు. వారు రకరకాల అసమానతలను ఎదుర్కొంటున్నారు. వారుంటున్న ప్రాంతాన్ని బట్టి ఆయా అసమానతలలోనూ, పరిమాణంలోనూ తేడాలుంటున్నాయంతే. భారత దేశంలోనే కాదు, ప్రపంచ దేశాలలో మహిళల స్థితి గతులకు అద్దం పడుతూ, వారి సమస్యల పరిష్కారానికి తగిన సూచనలు, సలహాలిస్తూ కె.ఎస్. రెడ్డి తేట తెలుగులో రాసిన ఇరవై వ్యాసాల సంకలనమే ఈ స్త్రీ-పురుష అసమానతా సమస్యలు పుస్తకం. ఈ వ్యాసాలు ఆషామాషీగా రాసినవి

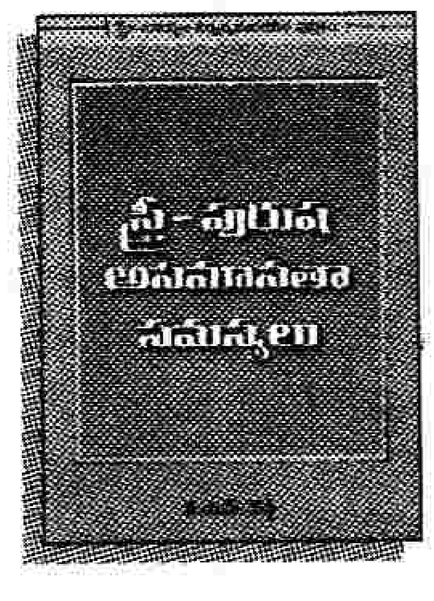

స్త్రీ-పురుష అసమానతా సమస్యలు
రచన: కె.ఎస్. రెడ్డి
ప్రతులకు: ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్, స్ట్రీట్ నం. 1 అశోక్ నగర్, హైదరాబాద్-20.
వెల: రూ. 250/-

> **పుస్తకాంశం**
>
> **సమాజమంతా స్త్రీ హింసను సమర్థిస్తున్నప్పుడు, "ఇది నేరం" అని మన చట్టాలు, కోర్టులు అనటానికి సాహసించవు.** -పుట: 345

కావు. ఆయన కేవలం స్టేట్‌మెంట్స్ ఇచ్చి ఊరుకోలేదు. వాటిని బలపరిచే సాధికారికమైన గణాంక వివరాలను అందించారు. ఎంతో శ్రమకోర్చి దేశ, విదేశాల నుంచి సేకరించిన సమాచారం ఆధారంగా ఆయన వీటిని రాశారు. ఆయన ఈ వ్యాసాల రచనలో నోబెల్ బహుమతి గ్రహీత అమర్త్య సేన్ రాసిన వ్యాసాలను, పరిశోధనా పత్రాలను, పుస్తకాలను ఉపయోగించుకున్నారు. అమర్త్య సేన్ ప్రతిపాదించిన సూత్రీకరణలను మార్గదర్శకంగా పెట్టుకొని ఆయన స్త్రీ-పురుష అసమానతా సమస్యలను అనుశీలించారు. వ్యాస రచనకు వాటిని ఆలంబనగా చేసుకున్నారు. పురుషాధిక్యతా భావం వల్ల తాము ఎలా నష్టపడుతున్నదీ పురుషులకు కూడా తెలియజెప్పే ప్రయత్నం చేశారు. ఏ సమాజంలోనూ అది ఎంతటి అభివృద్ధిని సాధించినదయినా, పురుషునితో సమానమైన స్థానం స్త్రీకి లభిస్తుండకపోవడం, కుటుంబ వనరులను పురుషునితో సమానంగా వాడుకునే అవకాశాలు స్త్రీకి ఉండకపోవడం స్త్రీ అనుభవించవలసి వస్తున్న బాధలకు మూలమని ప్రొఫెసర్ సేన్ ప్రతిపాదించారు. ఈ రెండింటిలో మొదటి దానిని "అసమానత"గా, రెండవ దానిని "రిక్తపరచటం"గా ఆయన అభివర్ణించారు.

ఈ రెండూ మిగిలిన దేశాలలో కన్నా భారతదేశంలో కాస్త ఎక్కువగానే ఉన్నాయనిపిస్తుంది. ప్రపంచంలో ప్రసూతికి సంబంధించిన మరణాలు అధికంగా ఉంటున్న దేశాలలో మనదీ ఒకటి. దక్షిణ భారతంలో కంటే ఉత్తర భారతంలో ఈ రకమైన మరణాలు ఇంకా ఎక్కువ. ఇక వరకట్నం వంటి దురాచాల వల్ల కడుపు తీపిని కూడా మరచి ఆడపిల్ల పుట్టటాన్ని శాపంగా భావించడం ఎక్కువైంది. ఆధునిక వైద్య విజ్ఞానం ద్వారా పుట్టబోయేది ఆడపిల్లా, మగ పిల్లాడా ముందే తెలుసుకుని ఆడ పిల్ల అయితే, గర్భంలో ఉండగానే హతమార్చే దారుణానికి కూడా ఒడిగట్టడం ఎక్కువైంది. ఇలా తల్లితండ్రులు ఆడపిల్ల పుట్టుకమీదే విరక్తులవుతున్నారు. తమకూ మగ పిల్లలే ఉంటే ఎంత బాగుండేది అనే భావనలో పడుతున్నారు. మగ పిల్లలకు చనుబాలు ఇచ్చినంత ఎక్కువ కాలం ఆడపిల్లకివ్వడం లేదు. ఆడ పిల్లలను త్వరగా తల్లి పాలు మానిపిస్తున్నారు. స్త్రీలలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు నిరక్షరాస్యులు. పిల్లలను చదివించడానికి ఈ రోజుల్లో చాలా డబ్బు ఖర్చవుతోంది. ముఖ్యంగా పేదలకు ఇది భారమవుతోంది. పేదలకు ఆడ పిల్లలు కూడా పనిచేస్తేనేగాని ఇల్లు గడవదు. వారికి పిల్లలను బడికి పంపడం కంటే, పనికి పంపడమే లాభంగా కనిపిస్తుంది. వోటర్లలో సగ భాగంగా ఉన్న మహిళలకు రాజకీయ రంగంలో నిర్ణయాత్మక స్థానం ఎందుకు లభించడం లేదనేది ఇంకా అగమ్యగోచరంగానే ఉంది. విచిత్రం ఏమిటంటే, మహిళలు వోటు హక్కును కూడా పోరాడి సాధించుకోవలసి వచ్చింది. అన్ని దేశాలలోనూ కలిపిచూస్తే మహిళలు సగటున 39 ఏళ్ళుగా వోటింగ్ హక్కును అనుభవిస్తున్నట్లు లెక్క తేలుతుంది. పారిశ్రామికంగా అభివృద్ధి చెందిన ఐరోపా దేశాల మహిళలు సగటున 56 ఏళ్ళ నుంచీ, ఆసియా, ఆఫ్రికా, కరిబియన్ ప్రాంతాల మహిళలు 37 ఏళ్ళ నుంచి వోటు హక్కును అనుభవిస్తున్నారు. ప్రపంచంలో మహిళలు అనుభవిస్తున్న హింసలో అత్యధిక భాగం సెక్సుపరమైనదే. ఏ దేశమైనా తన పౌరులందరి సృజనాత్మక శక్తులను వినియోగించుకోగలిగినప్పుడే పురోగమించగలుగుతుంది. మాతృ మూర్తులుగా, శిశు సంరక్షకులుగా మహిళలు సమాజానికి చేస్తున్న సేవలు, అత్యున్నతమైనవి. అయినా, వారి ప్రాముఖ్యతను సమాజం తరచూ మరచిపోతోంది. వేతనార్జనకు వెళుతూ జాతీయ సంపదోత్పత్తికి సగ భాగాన్ని సమకూరుస్తున్న మహిళను అలక్ష్యం చేయడం తగని పని.

స్త్రీ-పురుష అసమానత్వం కేవలం చట్టాల వల్ల పోయేది కాదని వెల్లడవుతూనే ఉంది. మానవ దృక్పథంలోనే మార్పు రావాలి. అందుకు, ఈ పుస్తకం బాగా దోహదపడుతుంది. ■